

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 2
April
1992

Skoleskibet Danmark i Jacksonville i Florida i USA den 9. april 1940.

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Slossevej 19, 4894 Øster Ulslev. 53 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lunde-borg, Hesselager. 62 25 14 77. (Der er 7 senge). Feriehemmets adresse er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. 74 40 53 42.

Tilsynsførende: Ejler Mortensen, Nørregade 6, 6440 Augustenborg, tlf. 74 47 17 04.

Medlemmer: Iflg. fundatsen paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen.

Slossevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 53 86 55 59.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre,

Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.

Kasserer: Skræddermester Povl Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 42 91 13 72. Giro 1000 780.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. 86 81 07 09. Giro 1000 780.

Overlærer Preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, Lunde-borg, 5874 Hesselager. Tlf. 62 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen
Volmersvej 5, 6330 Padborg
Tlf. 74 67 31 53

Sektionschef Hans Bøjlund
Skovparken 7, 6000 Kolding
Tlf. 75 52 96 11

Direktør G. Jespersen
Gullestrupvej 7, 7400 Herning
Tlf. 97 12 11 84

Direktør Bernth Johannesson
Jacobys Allé 16, 2. th.,
1806 Frederiksberg C
Tlf. 31 31 86 86
Sommer 42 30 64 58

Læge Axel Jørgensen
Duebødrevvej 14, 9000 Aalborg
Tlf. 98 10 15 80

Oberst K. Kjeldsen
Tingagerhjemmet, 5750 Ringe
Tlf. 62 62 31 63

Tandtekniker Leo Kæraa
Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg
Tlf. 86 27 04 28

Herreekviperingshandler
Carl Otto Larsen,
Lærkevej 6, 6440 Augustenborg.
Tlf. 74 47 11 60

General Fl. B. Larsen
Lundsgårdsvej 16, 4180 Sorø
Tlf. 53 63 59 20

Forvalter Axel Lauritzen
Lundtofteparken 42, 2. tv., 2800 Lyngby
Tlf. 42 88 12 42

Overbetjent Ejler Mortensen
Nørregade 6, 6440 Augustenborg
Tlf. 74 47 17 04

Redaktør Johs. Rasmussen
Ømkulevej 9, 7100 Vejle
Tlf. 75 82 65 72

Provst Poul Riis
Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse
Tlf. 53 53 35 34

Maskinmester H.P. Skjoldborg
Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg
Tlf. 74 42 57 07

Fhv. bestyrer
Solveig Skjøtt
Dalso Park 128, 3500 Lille Værlose
Tlf. 42 48 56 74

Fangesammenslutningens Rekreatjonsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreatjonsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Jakob Jensen, Højager 12, 3230 Græsted, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreatjonsopholdets samlede pris, dog max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreatjonsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreatjons- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: c/o Frihedsfondens kontor, Æbeløgade 1, 2100 København Ø.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreatjons formål eller -hjælp i særlige trangstilfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anerkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Jens Erik Finderup
Gadstrupparken 3
4621 Gadstrup
42 39 09 91
Giro 9 31 54 54

Årsabonnement 80.- kr.

Udenfor Skandinavien betales et portotillæg på 80.- kr.

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes hurtigst muligt ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1
8600 Silkeborg
86 81 07 09

Kaj Christensen
Præstegårdsvænget 16
5210 Odense NV
66 13 80 10

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Modstandskraft	27
Sådan oplevede en 17-årig den 9. april ved Limfjorden ..	28
Bredebad 9.4.40	30
Politiet under besættelsen ..	32
Sømanden	34
2 navngivelser i Tønder	36
Runde dage	37
4. maj	38
Dagbog over befrielses-aktionen	40
Træk fra 9. april	46
Efterlysninger	48
Farvefotos	49
Mindeord	51
Foreningerne	52

De følgende numre af vort blad udkommer 15/6 og 15/8 1992. Stof må være redaktionen i hænde senest en måned før.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 2

APRIL 1992

47. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpefond og Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben · Dachau-klubben · Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapo-Fangerne · Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen · Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen · Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen · Sachsenhausen-foreningen · Stutthof-foreningen · Theresienstadt-foreningen

Modstandskraft kan være guld værd

Telefonen ringer. Det viser sig at være min telefonven. Han fortæller, at han nu gennem lang tid har læst en masse om, HVORDAN det gik folk, der under 2. verdenskrig kom under tortur og forskellig mishandling.

- Og så er det ganske ejendommeligt at konstatere, siger han, - at nogle bukkede under meget hurtigt, mens andre holdt sig i live gennem alle tolv Hitler-år, siger han.

- Det er jo en kendsgerning, svarer jeg, - at når man har haft disse forhold på meget nært hold, synes man også, at man har fundet nærmest et svar på spørgsmålet om, hvorfor det gik nogle på den ene måde og andre på en anden måde.

I mangfoldige tilfælde skyldes det, at mange har en meget ringe modstandskraft, så selv små ujævnheder på vejen har stor virkning, mens andre ikke lod sig vælte selv af det voldsomme. Modstandskraften var intakt.

- Man skal jo også have noget at spise...

- Man skal også forvalte det lidt, man fik. Vi var på en udekommendo, 17 danskere, og de kom nu for at bede mig forvalte de pakker, vi fik fra Røde Kors. De havde lagt mærke til, fortalte de, at jeg altid havde noget, selv om jeg ikke fik mere fra Røde Kors, end de fik.

Jeg svarede, at når jeg fik en Røde Kors-pakke, regnede jeg ud, at dens indhold skulle vare i 19 dage som tilskud til lejrens kårabisuppe, men jeg troede ikke, at jeg kunne forvalte til alles tilfredshed - så det fællesskab blev der ikke noget af.

Ved at se på min ven Siggie, fik jeg en anvisning på, hvordan man skulle gøre tingene, når man godt ville hjælpe andre: Han gav sig selv! Fra uddannelsen på »Polyteknisk Læreanstalt« i Danzig havde han sin ballast. Herfra var han ingeniør.

Nazisterne jagede store drenge, så i lejren var de uden en far, som de kunne søge vejledning hos, og vi ved jo alle, at store drenge trænger meget til en far, der kan vejlede.

- I høj grad, må jeg svare. - I vor daglige tilværelse kunne vore bødler dirigere vor krop, men det psykiske kunne de ikke lægge i lænker. Man kunne bede for en selv, for kammeraterne, dem derhjemme - og så var der vel en pligt overfor hver, der bærer kristenavnet: til at bede for vore bødler.

Hvor jeg har oplevet lejr livet, fik danske lov til at være sammen med danske. Nogle gange sammen med nordmænd, men skete det, blev der knyttet mange gode dansk/norske venskabsbånd, for de to folk forstår hinanden uden lange forklaringer.

Nogle havde derhjemme lært sangen: Giv aldrig tabt! Den er skrevet af apotekerens manden fra Fyn, digteren og vismanden Mads Nielsen. Den hjælper i krisetider - også her.

Når krisetiderne kommer, er det en stor hjælp for ikke at bukke under, at man har bevaret legemlig sundhed. Vi er hos os her i Norden fortrolige med ordene: En sund sjæl i et sundt legeme. Sætningen udtrykker det nærmeste, vi kan komme det, når vi skal forberede os på ikke at blive kørt ned i en krisetid.

✱

I forbifarten
- af Johannes Fosmark - Silkeborg

Jeg har aldrig hørt om en fangekammerat, der gjorde det, og selv har jeg aldrig gjort det - jeg kan ikke.

- Mange af dem, der holdt ud og ikke blev knækket af terror, bevarede ryggen rank, fordi de rent psykisk blev båret oppe af en kristen tro. Nogle havde barnetroen i behold. Gennem disse år huskede de så letforståelige ord som disse: Ingen er så tryk i fare som Guds lille børneskare. Hjemme sang de, for det gjorde man. Her var der et virkeligt behov for ordene og det, de stod for.

Modstandskraften havde endnu en kraftkilde, nemlig troen på, at vi danske kom hjem en skønne dag. Denne tro antog former af overbevisning, og den gav styrke til at betragte terroren som noget, der skulle og ville blive overstået.

Så var der Siggie. Jeg tror, at der var mange kræfter i ham, og dem fik han udløsning for ved at føre utallige samtaler efter appellerne med de store drenge. Han travede op og ned i en uendelighed, indtil lejrklodden ringede afslutning på dagen.

Ville Siggie ikke hellere tage sig en hvil? Jo!

Trængte han ikke mere til en hvil end til traveture? Jo! Havde han ikke mere behov for sin fritid til »at organisere« noget spiseligt?

Nu var der ikke meget spiseligt at få fat i, men på grund af hans rådgivningsvirksomhed fik han slet ikke tid til at gøre forsøget.

- Spillede det psykiske ind? afbryder M.

Tænk også på den 29. august

Vi bringer i dag meget stof om både 9. april, 4. maj samt redningsaktionen i april.

Næste større begivenhed er 29. august. Personlige oplevelser i forbindelse med dagen sendes til redaktionen, meget gerne snarest. Illustrationer har også stor interesse. Husk billedtekster.

Red.

Som en 17-årig oplevede den 9. april ved Limfjorden

Hovedindgangen til Aalborg gamle rådhus 9. april om formiddagen. Tyskerne beslaglagde rådhuset og der er 2 vagter, en på hver side af døren og oppe på taget vejer det tyske krigsflag.

Af Ejvind Aagaard

Hvad i alverden er det? Ejvind sprang ud af sengen, gned øjnene og så på uret, der hang på væggen. Det viste 6.10. Han var ellers ikke så lidt af en syvsover, men en øredøvende støj havde vækket ham. Det var nu egentlig en støj, han godt kunne lide, for det var støjen af mange flymotorer, og han havde altid været meget interesseret i flyvemaskiner.

Det meste af fritiden tilbragte hanovre i lufthavnen, Rødslet flyveplads, som den officielt hed. Han kendte maskinerne derovre så godt, at han uden at se op kunne sige, om det var en KZ Coupe, en Fokker 8 eller 12. Ja, selv de to tyskfremstillede Focke Wulf Kondor trafikfly, som det danske luftfartsselskab D.D.L. havde indkøbt i Tyskland, kendte han på lyden af deres motorer; for slet ikke at

tale om hans personlige flyverhelt, løjtnant Jepsen og hans franske Desoutter, den maskine, Michael Hansen havde fløjet til Australien i, samt løjtnant Sandquist og hans todækker; jo, Ejvind kendte og elskede disse flyvemaskiner og deres piloter.

En forfærdelig uafbrudt brølen

Han havde da også været oppe at flyve med D.D.L.s Fokker 8 året før, det havde kostet ham kr. 3,50 for et kvarters flyvning. Hvor havde han dog nydt det dengang, men nu denne morgen var det anderledes, en forfærdelig uafbrudt brølen af ukendte flymotorer. Han sprang hen til vinduet og så op mod den klare kølige aprilhimmel og stirrede overrasket på et utal af mørke grågrønne flyvemaskiner. Nogle af dem strøg lavt henover hustagene, og i

et glimt så han hagekorsene på siderorene.

Det måtte være løgn, det var umuligt - Danmark havde jo indgået en ikke-angrebspagt med Tyskland for kort tid siden - men hagekorsene da?

Hurtigt fik han tøjet på og for ud på gaden. Endnu sov hans mor og søskende, så han kunne uforstyrret prøve at finde ud af dette her helt utrolige.

Ude på gaden blev hans mistanke bekræftet, der var ingen tvivl, det var prøjserne, der havde invaderet hans fædreland, Danmark. Hans skyndte sig ind igen, hans mor var nu stået op, det var da usædvanligt at se sønnen så tidligt oppe.

- Mor, tyskerne er kommet og har taget Danmark! - Det kan da ikke passe, sagde moderen. - Jo, sagde Ejvind, - de har indtaget Danmark. Jeg så selv mange af dem springe ud med faldskærm!

Først op ad dagen følte Ejvinds mor sig overbevist om, at Danmark var besat af tyske soldater. - Jeg må ud i byen og se, hvad der sker, sagde han. - Skal du ikke på arbejde? spurgte moderen. - Jo, men der er to timer endnu, til forretningen åbner, så jeg kan sagtens nå at se, hvad der foregår. - Jamen, pas nu på, ytrede moderen. - Ja, men der sker ikke mig noget, og væk var han. Han greb sin cykel i porten og kørte ad Islandsgade mod Østerbro. Her mødte han de første soldater, flere kompagnier efter hinanden. Han gættede på, at de måtte være landsat på den lille flyveplads i Rørdal.

Foran det første kompagni kørte en landmand med sin bærmevogn. Han var på vej til Spritfabrikken efter bærme, der blev brugt som kreaturfoder, Køretøjet, der blev trukket af to heste, var efter flere års brug oversprøjtet med et tykt lag brun bærme. Det lignede mest af alt en vogn fra natrenovationen.

Tyskerne var åbenbart lige glade, de havde taget land-

manden som gidsel, uden at han selv var klar over det. Oppe på bærmekassen stod et maskingevær, og foruden et par soldater var der også fundet plads til andre svære våben og kasser med ammunition. Bagefter kom den øverstbefalende og flere hundrede mand. Ingen af soldaterne sang, hvad de ellers senere hen gjorde både i tide og utide. De så yderst vagtsomme og anspændte ud, de var forberedt på modstand, og Ejvind tænkte, det var pokkers, at vi ikke havde nogle soldater her i Nordjylland, der kunne have skudt de forbi-strede tyskere, som var så frække at trænge ind i vort land, til trods for at vi havde erklæret os for neutrale, og vores udenrigsminister havde underskrevet en såkaldt ikke-angrebspagt med Tyskland.

Nå, men han måtte videre for at se, hvad der skete, og da han kørte igennem Danmarks-gade, så han, at i flere hjørneejendomme, der havde tårne, var der allerede posteret soldater med maskingeværer. Videre gik turen forbi forretningen, han arbejdede i. Han så det kendte navn i store bogstaver over vinduerne. Winkel, stod der, han var ansat som bud og tilskærer af imiterede linoleumstæpper. Chefen var endnu ikke ankommet, men der var jo også over en time til, at de skulle åbne forretningen, så han havde god tid og kørte mod Limfjordsbroen.

Han var jo kun 17 år...

Han var jo kun 17 år, og først på årets længste dag fyldte han 18. Som 13-årig var han i april 1936 trådt ud af Kjellerupsgade skole - for ung til at blive konfirmeret sammen med klassekammeraterne, man skulle dengang være fyldt 14 år. Da han i oktober blev konfirmeret, var der ingen af hans skolekammerater at fejre »Blå mandag« med, så den mandag sad han hjemme og læste Martin Jonsons bog »Safari«.

Men nu var han altså på vej igennem Aalborgs gader for at se dette forfærdelige: At fremmede var trængt ind i hans fædreland. Undervejs til Limfjordsbroen så han pludselig store mængder af gule

To tyske soldater på Limfjordsbroen med skudklare maskingeværer. Læg mærke til hjelme og benklæder, den ene er almindelig soldat, den anden er faldskærmsjæger. Morgen 9. april.

sedler dale ned fra himlen over ham. Han greb een af dem, og på et noget gebrokkent dansk stod der en opfordring til danskerne om at forholde sig i ro, og at den tyske værnemagt iøvrigt var kommet for at beskytte danskerne og Danmark mod englænderne og franskmændene.

Hvad var det dog for noget vås, tænkte han. Enhver dansker vidste dog stensikkert, at England og Frankrig aldrig kunne drømme om at gøre vort fredelige lille land fortræd. Falsk propaganda, tænkte han. Den sætning havde han og kammeraterne iøvrigt brugt i flere år om alle nyheder, der kom fra Tyskland. Han havde bestemt aldrig været populær i Danmark, ham Hitler. I skolen havde drengene i flere år råbt til hinanden: »Hej Hitler, smid skjorten og brug kitler«.

Måske havde man antipatien mod denne Hitler fra de voksne, men sikkert var det, at selv skoledrengene gennemgående nærede uvilje og ikke så lidt skepsis og mistænksomhed mod det, der foregik dernede sydpå.

Endelig nåede han op til Limfjordsbroen. Her var en uforudset hindring. Broen var nemlig spærret af tyske faldskærmsjægere, der holdt en stor flok danskere tilbage. Det var folk, som skulle på arbejde nord for fjorden, der blev forhindret i dette. Midt på brorampen stod et svært maskingevær og en halv snes soldater, alle bevæbnede, holdt folk tilbage. Et par af soldaterne gik rundt til de få

børn, der stod sammen med deres forældre og ventede på at komme over broen. Disse soldater havde nogle runde blikæsker med chokolade, som de brød itu og gav til børnene. Man så små forsigtige smil bryde frem hos nogle af de voksne. De var jo nok ikke så slemme disse tyskere.

Den store gruppe af danskere, der skulle over broen, pressede utålmodigt på, og langsomt rykkede de noget fremad. Lynhurtigt sprang soldaterne ned bag deres maskingevær og tog ladegreb, idet de skreg: »Zurück gehen zurück«. En af danskerne sagde: »De tør ikke skyde«. Heri tog han fejl. Havde presset fortsat, var der ingen tvivl om, at prøjserne havde skudt.

Medens Ejvind stod her i flokken, hørte han nogle danske arbejdere tale sammen. Den ene sagde: »Vent nu bare. I løbet af 14 dage har englænderne og franskmændene jaget tyskerne ud igen.«

Danske arbejdere havde selv været med til på det nærmeste at nedlægge det danske forsvar, men man forventede åbenbart, at England skulle ofre deres sønner for at skaffe den nys tabte frihed tilbage. En anden arbejder trådte modigt frem mod tyskerne og sagde med vrede i stemmen: »Det er dog dansk land«, men tyskerne så blot uforstående på ham.

Nu fik danskerne øje på en uniformeret mand, der åbenbart også skulle over broen. Da han kom nærmere, lød der latter fra flere af danskerne, da en eller anden sagde: »Det eneste militær, danskerne har, en Frelsens Hær!!«

Skudklare maskingeværer

Bag de sammenstimlede ålborgensere var to hjørnetageejendomme under opførelse. Murerarbejdet var den dag indstillet, fordi tyske soldater havde besat bygningerne, som kun var oppe i 2. sals højde. Imellem murerbaljer, murstensstabler og andet bygningsmateriale stod opstillet maskingeværer. Skudklare, hvis situationen skulle kræve det, så de, der eventuelt ville angribe soldaterne på

broen, ville komme under dobbeltild.

Nå, men han kunne ikke blive stående her, pligterne kaldte, arbejdet skulle passes. Far og mor skulle jo have penge til mad og klæder til ham, og måske blev der endda lidt penge tilovers, som indgik i familiens samlede udgifter. Han fik selv kr. 2,00 af sin løn i lomme penge. Det blev til en ugentlig biograftur sammen med kammeraterne.

Som en anden cowboy satte han i et spring og var i sadlen uden at røre pedalerne, og hurtigt gik det med det røde hår flagrende i forårsvinden hen til butikken på Boulevarden.

Chefen var endnu ikke kommet, det var ellers længe siden, han var kommet sidst. Lidt efter dukkede hans høje, slanke skikkelse frem ved hjørnet af Danmarksgade Skole, som sædvanligt dampende på sin uundværlige pibe. Da han kom over til forretningen, sagde Ejvind godmorgen. Og så for det ud af ham: »Hr. Winkel, i dag er vi blevet tyskere!« »Sikke noget vrøvl, hr. Aagaard!« »Jamen, tyskerne har indtaget Danmark nu her til morgen.« »Det kan da vist ikke passe.« »Jo, se selv, hr. Winkel, der kommer nogen af dem marcherende.« »Ved Gud, De har da vist ret, det er dog forfærdeligt.« Og det gav Ejvind ham ret i.

Først på eftermiddagen var

Tyske soldater holder sammen med danske politifolk Aalborgenserne tilbage, fra Limfjordsbroen i krydset Vesterbro - Borgergade. Læg mærke til soldaterne med maskingeværet på nybygningens stillads. Morgen 9. april.

der sammenstimlen ved kommunekontoret på Boulevarden. Udenfor holdt en grå militærbil og nogle ledsagende motorcykler med sidevogne. Førerne af køretøjerne stod og holdt vagt. De var iført grå gummifrakker, som var strammet sammen om benene ved hjælp af tryklåse. Barske så de ud med deres grå stålhelme og motorbriller og deres maskinpistoler.

Man talte om, at en general var i audiens hos borgmester Marinus Jørgensen. Det var ellers en både dygtig og, hed det sig, skrap borgmester, Aalborg havde, men her havde han nu nok fundet sin overmand. Det var slut med demokratiet, mente nogle, og de havde nok ret. Det så ud, som om diktaturet var marcheret ind i Danmark denne aprilsgdag.

Efter lukketid hjem til familien og spise. Selvfølgelig blev dagens begivenheder refereret til mor og far, de tre søstre og lillebror Bent lyttede interesseret. Far fortalte også, han var jo som sædvanlig stået tidligt op og var på Svovlsyrefabrikken kl. 6.00, selv om han først skulle møde kl. 7.00. Under spadsereturen til arbejdspladsen på Rørdalsvej var alt, som det plejede. Men ved 6-tiden var luften pludselig fuld af flyvemaskiner, og dagen igennem var et meget stort antal tyske soldater marcheret forbi fabrikken ind mod Aalborg.

Da Ejvind efter måltidet gik ud i gården, mødte han tre af sine kammerater, og de talte om alt, hvad de havde set denne mærkelige dag. På det tidspunkt kørte højttalervogne rundt og bekendtgjorde, at alle vinduer skulle mørklægges, og at gadebelysningen ikke ville blive tændt af hensyn til eventuelle engelske flyangreb. Det var altså sammen meget mærkeligt, og han og hans tre venner besluttede at gå en tur igennem byen for at se, hvorledes det hele virkede.

En mørkelagt by havde de aldrig set før. Det var dog stadig højlys dag, da han og de tre kammerater Aksel, Harry og Preben gik ind ad Østerbro.

I Nørregade mødte de en af byens særlinge, Jennerjahn, kaldte man ham. Han travede dagligt byen rundt med en

stor kuffert, hvori han havde tog- og buskøreplaner samt lodsedler. Hans gamle mor gik som altid en halv snes meter bagefter ham, medens sønnen, som var meget dårlig til at tale, ivrigt falbød sine lodsedler. Hans råb: »Intet vover, intet vinder!« gentog han atter og atter hver dag året rundt. Hvis man så råbte til ham: »Jeg har købt,« råbte han omgående tilbage: »Duer ikke, intet vover, intet vinder!«

De fire drenge fortsatte op mod Limfjordsbroen, og da de kom derop, var afspærringen hævet, men der var stadigvæk vagtposter, som nu havde indrettet sig i et af brohusene. På den vestre side af broen var der ikke noget bolværk, men derimod en sandstrand.

En antiluftkanon prøvet

Her så de for første gang en antiluftkanon, som tyskerne havde anbragt i sandet. Soldaterne var ved at bygge en vold udenom kanonen, medens andre øvede sig i at betjene den. Der var et sæde, hvori der sad en soldat, som betjente to håndsving. Når han drejede på det ene, kørte kanonen rundt om sin egen akse, og når han samtidigt drejede på det andet, løftede kanonens løb sig op eller ned, alt efter om han drejede til højre eller venstre. Samtidig skulle soldater, der betjente den, kigge i et sigtekorn.

Vi fandt hurtigt ud af, at han på den måde så nogenlunde kunne følge en flyvemaskine. Der var mange danskere, der stod og så på det. Der sporede dog ikke nogen form for begejstring hos de tilstedeværende. Der havde heller ikke været nogen som helst begejstring om morgenen oppe på broen eller andre steder Ejvind havde været den dag, tværtimod. Nogle havde endda villet gå på tyskerne med de bare næver der oppe på broen.

Han og kammeraterne blev enige om at gå over til Nørresundby for at se, om der også var kanoner på den anden side af fjorden. Det var der ikke, og da det så småt var ved at blive tusmørke, vendte de om og gik tilbage mod Aalborg. Da de kom til det sted på broen, hvor man kunne se

lodret ned i lystbådehavnen, standsede de og lagde arme på broens rækværk, medens de interesseret betragtede lystbådene. De to af kammeraterne, Aksel og Ejvind, ejede i fællesskab en mindre båd, hvori de alle fire havde tilbragt mange dejlige timer på fjorden.

To danske politibetjente nærmede sig fra Nørresundby-siden. Den ene råbte: »Fortsæt, passer broen!« De begyndte straks at gå tilbage mod Aalborg. Ejvind gik dog lidt langsommere end de tre andre, sådan i normalt tempo, men pludselig hørte han betjentene komme løbende, og i det samme regnede knippslagene ned over hans ryg.

Bredevad 9. april 1940

Af Torben Ømark,
Nørresundby

Den 2. september 1939 blev jeg indkaldt som sekondløjtnant til at møde ved 6. Regiments (det nuværende Fynske Livregiment) 4. Bataljon i Odense. I den første tid efter indkaldelsen gjorde jeg tjeneste ved sikringsstyrken, indkaldt til 5. Bataljon, der var i kantonement uden for Odense, men da 4. Bataljon indkaldte rekrutter i midten af oktober 1939, blev jeg overflyttet til denne. Her blev jeg delingsfører for 2. deling.

Det må lige indskydes, at 4. Bataljon, efter at jeg havde været tjenestegørende i 1936/37, var omorganiseret og nu var blevet til en cyklistenhed, der bestod af tre cyklistkompagnier udrustet som infanterikompagni og et motorcyklistkompagni/afværgekompagni.

Hver deling i kompagniet bestod af to grupper med 20 mm Madsen maskinkanon og to grupper med rekylgevær med let trefod.

Det var en spændende og krævende opgave at være med til uddannelsen. Kompagniet havde ikke fået tildelt gruppeførere, men måtte klare sig med menige gruppeførere, der var udtaget til henholdsvis kornet- og korporalskole. De eneste, der havde en befalingsmandsuddannelse ved delingen, var en sergent og mig. Uddannelsen

Det gjorde voldsomt ondt, men ikke en lyd kom over hans læber. Han vendte sig ikke, løb ikke, men gik dog lidt hurtigere. Da han nåede kammeraterne, spurgte de: »Gjorde det ondt?« »Ja,« sagde han lavmælt, og lidt efter: »Hvad mon de bilder sig ind?« Der var jo ikke noget forbud mod at stå stille på broen og se på skibene.

Ejvind sagde intet om episoden, da han kom hjem, og i mange dage derefter passede han på, at hverken forældre eller søskende så hans ryg, når han klædte sig af ved sengetid. Måske skammede han sig. Så var tirsdag den 9. april altså blevet en »Skammens dag« for ham.

blev yderligere besværliggjort af vinteren. Den blev lang og trang. Den begyndte allerede i midten af december 1939 og endte først i slutningen af marts 1940. Den indkaldte sikringsstyrke var efterhånden blevet reduceret og i januar 1940 blev den sidste årgang af sikringsstyrken hjemsendt.

Den 1. februar 1940 blev hele 4. Bataljon overført til Sønderjylland, hvor 1. kompagni blev indkvarteret på Søgård, dog med undtagelse af 2. deling, der blev indkvarteret i Kliplev. Resten af bataljonen var i kantonement med to kompagnier øst for Søgård - og et kompagni vest for Søgård. Vore feltmæssige øvelser fandt som regel sted vest for hovedvejen fra grænsen og nordpå.

En aften blev delingen alarmeret, hvorefter vi kørte til Bredevad. Her blev vi af kompagnichefen orienteret om, at dette var vort modstandssted, dersom vi blev angrebet af tyskerne. Formålet med alarmeringen var at få klarhed over, hvor lang tid det ville tage at få samlet styrkerne og nå frem til Bredevad. Senere var vi yderligere nogle gange i Bredevad for at finde de bedste placeringer for modstand.

Den 8. april 1940 rykkede kompagniet ud til en øvelse, der var planlagt til at slutte ved Dybbøl. Her ville kom-

Tre officerer i Sønderjylland. Det er sekondløjnanterne Jensen (tv), Nielsen og Ømark (th)

pagnichefen kaptajn Bartholdy, der boede i Sønderjylland, fortælle om og forevise skanser ved Dybbøl. Vi var netop begyndt middagshvilet, da adjudanten - senere general Skriver Jensen - kom med ordre om straks at vende tilbage til Søgård på grund af »prøvealarmering«.

Skriver Jensen fortalte befalingsmændene, at alarmeringen var alvorlig. Der forelå meldinger om, at tyske styrker var opmarcheret syd for grænsen med teten ved Flensborg og køen ved Rendsborg. Det drejede sig om motoriserede styrker. Der var desuden meldinger om tysk gennemsejling af de danske bælter med mange marine- og transportfartøjer.

Kompagnichefen gav derefter ordre til at rykke tilbage til Søgård. Men da hviletiden som nævnt lige var begyndt, fik mandskabet lov til at få 10 minutter til at spise færdig på den betingelse, at de indhentede forsinkelsen under turen til Søgård, da der som sagt var tale om en prøvealarmering.

Kompagniet efterkom til fulde løftet, idet de tilbagelagde turen fra Dybbøl til Søgård - ca. 22 km - på 40 minutter.

Efter ankomsten til Søgård fik alle at vide, at alarmeringen var alvorlig. Der ville blive udleveret skarp ammunition og samtlige magasiner i rekylgeværet skulle oplades. Desuden skulle mandskabet pakke deres personlige ting og skifte uniform fra deres daglige feltgrå uniform til deres kakifarvede udgangsuniform. Jeg skulle med min deling tage til Kliplev for at pakke og derefter komme tilbage til Søgård.

Da kompagniet atter var samlet forventede alle, at vi skulle rykke ud til modstandsstederne. Men det måtte vi ikke, idet civilbefolkningen ikke måtte opskræmmes. Vi opholdt os derfor på Søgård klar til hurtig udrykning.

Alarmen kom klokken 0415 den 9. april med oplysning om, at landet var blevet angrebet af tyske tropper. Klokken 0430 var hele styrken fra Søgård på vej til dens modstandssteder.

Den første del af turen til Bredevad foregik, indtil vi havde passeret Tinglev, i rask tempo og uden forhindringer. Derefter blev marchhastigheden sat betydeligt ned, idet vi gentagne gange blev overfløjet af ret lavtgående tyske transport- og bombemaski-

ner. På grund af alle de mange gange, vi måtte søge flyver-skjul, uden dog at blive beskudt, nåede vi først frem til Bredevad klokken 0630.

Delingen indtog straks de forberedte stillinger, men det viste sig hurtigt, at alt så anderledes ud, efter at sneen var borte. En kanongruppe og en rekylgeværgruppe med let trefod fra 4. kompagni var allerede kommet og havde indtaget deres stillinger. Det viste sig, at rekylgeværgruppen lå foran de stillinger, vi havde forberedt. Der blev dog ikke tid til at rette på dette forhold, idet kanongruppen mindre end ti minutter efter vor ankomst åbnede ild mod fremrykkende tyske pansrede motorkøretøjer, der kom fra Bylderup Bov. Til trods for at kanonen fik funktioneringsfejl, var virkningen af beskydningen god. Tre tyske pansrede køretøjer blev sat ud af funktion. Tyskerne beskød kanongruppen og rekylgeværgruppen fra 4. deling med det resultat, at fem mand af kanonbesætningen blev såret og to mand fra rekylgeværgruppen blev dræbt. Mine grupper kom ikke til skud, idet der ikke viste sig lønnede mål. Vi blev beskudt af et enkelt tysk jagerfly, dog uden at nogen blev ramt.

Da kaptajn Bartholdy, der havde kommandoen over styrken, indså, at der ikke kunne ydes mere modstand, efter at næsten hele kanonbesætningen var sat ud af spillet, gav han ordre til at indstille kampen og overgav sig til tyskerne. Da vi havde afleveret våbnene til tyskerne, blev vi beordret ind på en plads foran Bredevad Kro, der i forvejen var omgivet af pig-

tråd, og her blev vi bevogtet af tyske soldater.

En tysk løjtnant kom hen til mig. Han pegede på kanonen og spurgte, om det var den, der var blevet beskudt med og roste dens gennemslagskraft. Ved samme lejlighed fortalte han, at to af hans folk var blevet dræbt. Han spurgte mig, hvorfor vi havde skudt på dem, for der var en aftale med den danske regering om, at der ikke ville blive ydet modstand. Hertil kunne jeg kun svare, at det kendte jeg intet til. Vi havde handlet efter forholdsordre.

Da tyskerne fortsatte mod nord, tog de kaptajn Bartholdy med sig. Vi forblev under bevogtning i Bredevad indtil kaptajn Bartholdy ved 17-tiden vendte tilbage sammen med en tysk officer og gav os ordre til at køre til Søgård.

Under opholdet uden for Bredevad Kro så vi med bitterhed befolkningen kaste chokolade, cigaretter og andet godt op til de forbigående tyske soldater, mens de nærmest hånede os.

Vi fik dog oprejning. Da vi passerede Kliplev på vej til Søgård, stod mange af byens borgere ude på vejen og ønskede os velkommen tilbage. De spurgte, om alle fra delingen var med tilbage, hvilket jeg kunne bekræfte. Hertil blev der svaret »Åh, gud ske lov«.

Jeg vil slutte denne beretning med at sige, at det ikke var den danske soldats skyld, at det gik så galt den 9. april 1940, som det gjorde. Til trods for at vi var klar over, hvad der skulle ske, var der ingen, der viste tegn på, at de var bange. Det var som om vi bare rykkede ud til en øvelse...

9. april højtideligheden på Søgård Kaserne.

Søfolk i allieret krigstjeneste

Skoleskibet »Danmark« 9. april

En krigssejler spurgte mig, hvorfor vi søfolk ikke gør noget den 9. april. Frihedskæmperne mødes både i Mindelunden og på Københavns Rådhus. Vi har dog et mindeanker i Nyhavn.

Vi kom sammen den 9. april 1990, 50-året for Danmarks besættelse. 600 søfolk var vi i København og vel 600 rundt i landet, bl.a. mange i Marstal. Nu var 50-året en særlig begivenhed også for os, hvor mindeankeret i Nyhavn var det centrale sted, med admiral Thiede, der bød os velkommen, Holmens Kirke med Dronning Ingrid og til sidst Københavns Rådhus. Men og atter men, hver juleaften mødes vi ved ankeret. I december måned 1939 var 101 søfolk omkommet og 7 danske skibe forsvundet.

Den dato, vi på en eller anden måde markerer, er den 3. september 1939, da krigen brød ud, og hvor vi det første sted, vi ankom, malede Dannebrog på skibssiden. Men hvad hjalp det. Fra 3. september 1939 og til 9. april 1940 omkom 367 søfolk og 29 danske skibe gik ned. Mange af skibene med hele besætningen, det sidste med 33 mand i marts 1940, alle omkom. Her er mange ting at markere, og længe før Danmark blev besat.

Vi var over 2000 danske søfolk, der mistede livet under krigen, og havet var vores grav. Man må også tænke på dem derhjemme. Færgeren Endelave/Horsens, hvor halvdelen af øens befolkning omkom. Eller færgeren Ærøskøbing/Svendborg, hvor 8 mand omkom. RISE gik ned ved en mineeksplosion ved Hjortø.

Som før nævnt malede vi det danske flag på siden og

ordet DANMARK lige efter den 3. september 1939. Et sådant dansk skib (s.s. VEN-DIA) blev allerede i september 1939 torpederet og skudt i sænk af en tysk undervandsbåd, og 11 søfolk omkom.

9. april en sorgens dag

9. april 1940 var en »sorgens dag« vel mest for danskerne i Danmark, men også for os i udlandet på danske skibe. Vi søfolk blev betragtet som tysk-venlige, og på det skib, jeg var med, Statsskoleskibet DANMARK i Jacksonville i Florida, havde vi den smerte den 8. april 1940 om aftenen (USA-tid) at sidde i den tysk/amerikanske forening. Jeg er sikker på, at kaptajnen her gjorde sit livs fejltagelse. Man måtte have vidst om alle de danske skibe, tyskerne havde sænket før denne dato. 60 elever var vi med, og ved midnatstid blev det os meddelt af kaptajnen, at Danmark var besat af tyskerne. Det var en tung gang tilbage til skibet.

Vi 120 elever var drenge uden et land, skrev de ameri-

kanske aviser, og dette måtte der gøres noget ved. Inden udgangen af 1940 var 100 elever i allieret tjeneste, de først den 14. april 1940, resten fulgte senere bl.a. i RCAF i Canada, som aktive piloter under krigen.

Vi havde de norske skibe som vores løsning

At vi blev kanøflet er ganske klart, de kaldte os også tysk-venlige. Man kæmpede bravt i Norge og næsten slet ikke i Danmark. Først i 1943 blev vi accepteret. Efter Pearl Harbour den 7. december 1941 kom danske skibe under Panama/USA flag, og det var sammen med de internerede tyske og italienske skibe. De danske skibe, der var søgt til England, kom under engelsk flag lige fra 1940. England manglede søfolk og tonnage, og vi søfolk fik hjemsted i Newcastle upon Tyne, det eneste sted vi måtte opholde os, når vi var i land. Englænderne var ej heller sikre på os danskere.

Kaptajn H.C. Røder's stemme lød i BBS den 11. april

1940 med en opfordring til danske søfolk og skibe på havet om at søge allieret havn for under allieret tjeneste at befri Danmark. Røder sejlede selv under hele krigen og skrev senere bogen »De sejlede bare...«, og de ord kan jeg ikke glemme.

Danmarks første frihedskæmpere

Jeg er sikker på, at vi søfolk den 9. april 1992 er velkomne til at dele de andre frihedskæmpers møde og ære deres faldne kammerater. Få søfolk er nævnt i Mindelunden, og vi søfolk var vel Danmarks første frihedskæmpere.

Statsskoleskibet DANMARK afgik Jacksonville den 27. september 1941 og ankom New London USA CT, hvor det den 2. februar 1942 kom under amerikansk flag. Blev skoleskib for US-Coast Guard og uddannede ca. 5000 US-officerer. Dansk flag kom igen under gafflen den 26. september 1945 og ankom København den 13. november 1945 med de mange krigssejlere som besætning, der på det tidspunkt var endt i New York.

Bent Ørberg
Skibsfører

Den 9. april 1940 Politiet under besættelsen

Af Svend Poul Hansen

Undertegnede blev ansat i dansk politi den 1. juni 1939 og blev efter uddannelsen på politiskolen på Kocksvej beordret til tjeneste på st. 6, Fælledvej 20. Her skulle jeg forrette tjeneste som politibetjent ved ordenspolitiet i København.

Den 9. april 1940 var jeg en ung og nyuddannet politimand. Den 8. april havde jeg nattjeneste fra kl. 23. Jeg var fra kl. 23 til kl. 2 med en ældre kollega sendt ud at lukke værtshuse, hvilket var en del af ordenspolitiets opgaver dengang. Jeg havde indetjeneste fra kl. 2-3 og skulle så på almindelig patrulje på Nørrebrogade fra kl. 3-6. Jeg patruljerede med en anden

ynge kollega fra Nørrebro Runddel til Dronning Louises Bro, da vi passerede Sjællandsgade og så alarmskabet i Sjællandsgade blinke.

Af vagthavende på stationen fik vi ordre til at skynde os ind og mærkede straks, at noget særligt var på færde. Min unge kollega og jeg skyndte os ad Guldbergsgade - ja nærmest løb ind på stationen, hvor vi fandt de efterhånden mange tilstedeværende ret så ophidsede. Politikommissær Cederstrand (stationens leder), der havde bopæl på stationens øverste etage, var til stede i pyjamas og slåbrok og så meget oprørt ud. Der var indløbet en fjernskrivermeddelelse fra politigården om, at nazisterne var

ved at indtage Amalienborg, og at vi øjeblikkelig i stationens transportvogn skulle skynde os dertil. Klokken var da ca. 4.30.

Vi blev seks mand sendt af sted i stationens transportvogn med Toelt Hansen som chauffør. Inden afgang fik hver mand udleveret en FN-pistol, som vi fik ordre til at putte i lommen på vores kapper. Jeg havde aldrig haft en pistol i hånden før og anede intet om brugen af et sådant våben. Jeg havde ganske vist været soldat fem år tidligere, men havde skudt med karabin. Jeg puttede pistolen i min højre kappelomme - for lædertøj var politiet ikke begyndt at bruge på det tidspunkt. Jeg var lidet anede

om, hvor tæt vi skulle komme på at bruge dette stykke våben, vi her havde fået udleveret.

Kommandofører for denne udrykning var overbetjent Tøstbjerg - en ældre, fin politimand. De fire øvrige var også af den gamle skole, der givet aldrig havde stået overfor en voldsom, våbenkrævende opgave. Jeg var holdets Benjamin og havde ikke helt gjort mig denne opgaves alvorlige karakter klart.

Samme meddelelse som var tilgaaet station 6, var rundkasted til samtlige københavnske stationer, der samtidig var i færd med at sende personale til Amalienborg. Senere erfarede vi, at kun vores vogn var nået helskindet igennem til slottet, idet de øvrige blev stoppet af den tyske fremrykning, der kom fra de store fragtskibe, der havde ligget ved Langelinie siden aftenen før. Vi seks mand nåede dog frem. Vores chauffør, der returnerede omgående, var blevet stoppet af de fremrykkende tyskere, og hans vogn var blevet beslaglagt af soldaterne.

For os seks på Amalienborg skete meget nu - og meget hurtigt. Vi var blevet sat af ud for nuværende Dronning Ingrid's Palæ, og pludselig kom en grædende sporvognsmand løbende over imod os. Han fortalte, at fremmede soldater havde standset hans sporvogn i Bredgade ved Fredericiagade. Jeg løb med en af mine kolleger over imod Fredericiagade/Amaliegade og kunne her fra hjørnet se en flok tyske soldater, der, da de så os, gik ned i skyttestilling og affyrede et par geværskud imod os. Vi nåede lige at trække os, så skuddene endte i muren overfor.

Fra gardervagten var en gruppe gardere rykket ud og havde i liggende stilling placeret sig bag hesten midt på pladsen. Den vagthavende garderofficer - en premierløjtnant - kontaktede os råbende fra samme sted og bad os bevæbne os i gardervagten og forsvare kongen og fædreland.

Hitlers luftvåben var samtidig begyndt i kraftige bølger at overflyve Amalienborg og den øvrige by. Under overflyvningerne kastede en af

maskinerne bundter af de velkendte overgivelsesopråb over Amalienborg.

En kraftig maskingeværild var sat i gang nedad Amaliegade, hvilket tydede på, at soldaterne var ved at rykke ned ad Amaliegade mod slottet. Skydningen var nu så kraftig, at jeg, der havde bevæbnet mig i gardervagten og havde til hensigt at placere mig bag hesten hos garderne, ikke havde mulighed for at nå derover. Jeg nåede ud mellem søjlerne ved indkørslen til Amalienborg, hvor jeg måtte smide mig ned mellem søjlerne og dække mig så godt som muligt. Kuglerne piftede igennem søjlerne og endte formentlig i murene nede på Skt. Annæ Plads.

Et par af soldaterne bag hesten blev ramt og såret og under en ildpause hurtigt båret over i porten til Christian X's Palæ, hvor Kongen og Dronningen stod og tilsyneladende meget bevægede tog imod dem. Kongen havde endnu sit nattøj på og sin militærkappe over sig.

Kl. ca. 6 tog skydningen af, de kraftige overflyvninger fortog sig, og begge dele blev helt indstillet ca. 6.15.

Kl. 6.30 kom en ministerbil hurtigt kørende ad Amaliegade mod Kongens palæ. I vognen sad udenrigsminister Munck, og fem minutter efter kom en lignende bil med statsminister Stauning.

Kl. 6.45 var Amalienborg omringet af tyske soldater. Byen og landet var besat af Hitlers hær. Danmark havde overgivet sig. Danmark var taget på sengen. Forude ventede fem forbandede år.

Mine ældre kolleger, der befandt sig i gardervagten, var forståeligt nok dybt chokerede. De var alle ældre mennesker, og adskillige tårer løb ned over de furede kinder.

Vi vedtog nu at måtte forsøge at komme tilbage til tjenestestedet.

Livgarden havde tilsyneladende stadig virke og bevogtningsopgave på slottet. Det lod til, at tyskerne respekterede Kongens suverænitet - muligvis vedtaget mellem den tyske gesandt Renthe Fink og den tyske general Kaupitch, der var øverstbefalende for de væbnede besættelsesstyrker.

Vi seks mand forlod nu Amalienborg to ad gangen og ville benytte de mindre befærdede gader for at komme tilbage til vort tjenestested. Vi anede jo intet om, hvad der nu ville ske med vort kære land, den danske regering, det danske politi osv.

Vi nåede alle seks tilbage til stationen og blev her modtaget af hele stationens personale med chefen i spidsen.

Hvad der videre skete ikke mindst med det danske politi, behøver jeg vist ikke her at gøre rede for, det fortæller Danmarkshistorien om. Om Danmark var kommet igennem besættelsen på en værdig eller mindre værdig måde, skal jeg lade verdens historikere dømme om, hvilket de også forlængst har gjort i året 1992.

Chokket og såret over det, der var sket den 9. april, sad uomtvisteligt i os alle - eller næsten alle. I hvert fald var

mange danske mænds og kvinders liv blevet sparet. Så måtte vi senere gøre op, om vi helt havde kunnet være os selv bekendt. I hvert fald havde vi tyskerne og dermed nazismen som pesten og gjorde også fra begyndelsen, hvad vi kunne for at genere dem så meget som muligt. Også inden for dansk politi.

Dansk administration og dermed også dansk politi gik med kongelig underskrift ordre til at fortsætte - blot på en lidt anden måde end før. Den tyske besættelsesmagt fandt snart ud af at bruge dansk politi til opgaver mod landets egne borgere.

Hvor grundigt eller ikke det så blev gjort, er senere blevet diskuteret på mange måder. Men hvad var sket, hvis politiet havde nægtet? Det har vi lov at gisne om. I hvert fald før jeg som ærkedansk mand stå inde for, at vi inden for det danske politikorps havde et usandsynligt minimum af tilhængere af Hitlers garde. Og de blev efterhånden inden for de næste fem år ryddet af vejen - i hvert fald de ganske få, der var livsfarlige.

Sv. P. Hansen

*

A.P. MØLLER

På de syv have -
under den syttakkede
stjerne

**Hvad der bor
i et folk,
har sangen
til tolk.**

Sømanden

Som matros Gunner Johansen oplevede begyndelsen af verdenskrigen, og hvad deraf fulgte for »krigssejlerne«.

Nogle erindringer fra de sidste måneder før udbruddet af anden verdenskrig om bord på S/S »Rita Mærsk« fra 12. juli til 30. august 1939.

Rita Mærsk var et mindre dampskib, som lå i Odense havn og lossede kul fra England. Jeg mønstrede som matros, og da skibet var tomt for sin last, gled vi gennem Odense fjord og ud gennem Storebælt over Østersøen til Danzig, hvor skibet lagde til kajen for at laste »props«, som er træstænger, der bruges ved afstivning i kulminer.

Da vi var fortøjet, lød mit navn ovre fra et nærliggende skib. Jeg genkendte straks manden. Det var Hans Müller. Han var »danziger«, havde sejlet som fyrbøder på danske skibe. Vi havde sejlet sammen i 18 måneder på S/S P.N.Damm, men nu var han havnearbejder i sin hjemby.

Han fortalte mig, at nu kommer krigen, pontoner bliver slæbt af store slæbebåde forbi her. De skal benyttes af den tyske værnemagt til transport over bugten.

Navneskift

Mens skibet ligger her og bliver lastet, sælger rederiet A.P.Møller skibet til tyskerne. Mandskabet bliver sat til at overmale navnet, og nedtage den syvakkede stjerne, som jo var APs skorstensmærke. Skibet hed nu Edith.

I mellemtiden er lasten proppet til med »props« og en større dækslast. Stablen træ vejer jo ikke så meget.

Omsider stikker vi til søs, med kurs mod England, over Østersøen igen, gennem Øresund, Kattegat, Skagerrak og over Nordsøen. Da vi nærmer os den engelske kyst, finder styrmanden Humberfloden, hvor vi går til kaj i havnebyen Hull.

Straks kommer havnearbejderne vrimgende om bord for at tage sig af lasten, men først kommer de hen til os og viser deres Newspaper. Kan I se, hvad der står her: The war is coming!

Skibet bliver tomt, og vi laster koks, bestemt for Randers.

Efter 3-4 dage glider vi op ad Randers fjord, og da skibet er lagt til kaj i Randers, står den nye tyske besætning klar til at overtage skibet. Vi danske bliver afmønstret og rejser hjem.

Et par dage senere erfarer vi, at krigen er brudt ud.

For mit vedkommende gik tankerne tilbage til Danzig og Hans Müller og de engelske havnearbejders overbevisende argumenter ved vort sidste besøg der.

Jeg skulle senere, gennem de næste 6 år, opleve meget andet om og med krigen.

Krigen var begyndt - dog endnu var Danmark ikke involveret

Selv om krigen var begyndt, måtte jeg afsted igen. Det blev ture til England efter koks til Danmark. Nogle ret begivenhedsløse ture.

Men da vi på en tur havde lagt Danmark bag os, og var kommet et stykke ud i Nordsøen, på en bælgrødt nat, hvor jeg var på vej over dækket, blev skibet fuldt oplyst fra begge sider af projektører. Jeg sank i knæ, det var en chokerende oplevelse, men efter et halvt minut var projektørerne igen slukket. Selvfølgelig var jeg blændet og så derfor ingen skibe, men vi gættede på, at det måtte være to tyske destroyere, der skulle se, om vi var værd at ofre en torpedo på.

Mødet med en engelsk minestryger

Da vi nåede den engelske kyst, sejlede vi sydover langs kysten. Imod os kom en engelsk trawler, og da vi havde den påt værds, kunne vi se, at den var udstyret som minestryger. Efter sig havde den et meget langt slæbetov flere hundrede meter, og i dens ende var der en art tømmerflåde, hvorpå der var anbragt en stor rulle svær messingkabel. Det fortalte os, at den var på

Skibet hedder nu Edith. Optagelse 30.8.1939, Randers.

patrulje for at lede efter tyskernes magnetminer.

Spolen på tømmerflåden er under sejlads tilført elektrisk strøm og bliver hermed meget magnetisk, og hvis man så passerer henover en magnetisk mine, vil denne eksplodere.

Trawleren havde i mellemtiden passeret os et godt stykke, da der lyder et mægtigt brag, en skyhøj fontæne af vand står i vejret. En, der stod tæt på mig, råbte, at det var trawleren, der sprang i luften. Sådan så det også ud. Men da vandet igen havde lagt sig, hvor det egentlig hørte hjemme, var trawleren, hvor den skulle være, og mandskabet stod derovre og råbte hurra! og svingede med kasketterne. Det var der god grund til, for de havde med deres held reddet et meget større skib fra undergang.

Oplagt ved Langelinie

Vi fandt vor udskibningshavn og fik »kassen« fyldt op med koks og en stor dækslast koks vejer ikke meget.

Stævnen blev nu sat mod Danmark. Turen gik til København, og efter udlosning i Sydhavnen blev skibet oplagt ved Langelinie.

Isvinteren var ved at melde sig, så måske var rederiet nervøs for, at skibet ikke kunne klare ismasserne. Det var jo gammelt og rustent. Vi var to matroser, der skulle se efter skibet i opliggerperioden, så resten af besætningen blev afmønstret.

Den anden matros var fra København, så han var i sagens natur aldrig om bord efter fyraften kl. 16.00. Jeg var trist til mode, især efter mørkets frembrud. Hundekoldt var der, ingen at tale med, så jeg afmønstrede og tog til

Odense den 25. februar 1940.

Det næste skib, jeg tog ud med, var S/S Marx, tilhørende rederiet Marius Nielsen, København. Jeg havde en mening om, at det kun skulle være en enkelt tur, men det kom til at vare fra 19. marts 1940 til 15. januar 1946. Denne dag passeredes Kronborg om styrbord igen. Endelig hjemme!

Danmark kom med i krigen

S/S Marx lå ved Odense Stålskibsværft og lossede skibsjern. Hele dæks- og fyrbøderbesætningen skulle udskiftes, ikke mange sejlede gerne mere end en enkelttur til udlandet, før de længtes hjem til en bedre tryghed. Alene i påsken forsvandt 5 danske skibe fra havets overflade, med alle de tragedier, det førte med sig. Jeg mønstrede om bord den 19. marts 1940, og allerede næste dag gik fortøjningerne.

Odense havns slæbebåd og isbryder sejlede dagligt ud gennem fjorden og brød isen.

Vi fulgte nu i dens kølvand, indtil en større isbryder overtog og fulgte os til Helsingør, hvor en del af lasten lodsedes. Vi var nu nogle skibe, der fulgte en større isbryder op gennem Kattegat og videre ind i Limfjorden til Aalborg, hvor værfet tog resten af ladingen.

Vi gik nu nord om Skagen og slap isen og kunne klare os selv. Vi fortsatte op langs Norges kyst, og her anløb vi Bergen.

I konvoj

På grund af de mange skibsforslis, der allerede havde fundet sted, var man begyndt at samle skibene sammen ved Bergen, for at sende dem vestover i konvojer. I sådan

en konvoj på en halv snes skibe gled vi over Nordsøen til England og endte på Tynefloden, hvor vi lagde til ved Newcastle. Det var aftenen den 8. april 1940. Vi gik til køjs i forventning om at skulle i land næste dag for at smage på øllet og eventuelt se på pigerne.

Men sådan gik det ikke. Da vi stod op, fik vi at vide, at Danmark var blevet besat af tyskerne, og at Danmark havde overgivet sig. Vi var nu i realiteten krigsfanger og måtte ikke gå i land.

Det næste det sker var, at skibet blev bugseret længere op ad floden til en lille by - Donston - hvor vi blev meget solidt fortøjet ved store bøger ude midt i floden med påbud om ikke at forsøge landgang.

Her lå vi så i 3 uger, og i den tid var der ved at komme orden på tingene. Vi var nu ikke længere krigsfanger.

Dannebrog var strøget

Der lå mange danske skibe rundt omkring i England. Og på dem alle var det forlangt, at det danske flag blev strøget den 9. april om morgenen, og nu tre uger efter blev det engelske flag - den røde dug - med Union Jack oppe i hjørnet »handelsflaget« - hejst. Vi skulle nu sejle for englænderne.

Det varede heller ikke længe, før trosserne blev hevet ind, og vi blev forhalet hen under en »Coalspout« og fik lasten fyldt op.

Under Union Jack

Kullet skulle til en af byerne i Den engelske Kanal, så da vi var lastet, og lugerne skalkede, gik det sydover - alene. Vi rundede Dover og ankom til havnebyen Cowes på øen Wight, som ligger nær kysten, og storbyen Portsmouth.

Under sejladsen hertil så vi slet ingen krigsaktiviteter, og da skibet var losset, gik turen den anden vej rundt ved Dover op langs kysten til en lille by Blyth, som ligger ganske kort nord for Newcastle.

Vi var nogle, der var trætte af skibet og derfor afmønstrede. Samtidigt mente vi, at krigsfaren var minimal.

Om bord på mit næste skib blev mit syn væsentligt ændret.

Warheit macht frei

Under denne overskrift så min kone og jeg i dansk TV omtalte udsendelse. Det var en udsendelse ledet af en tysk forfatter, der er bosiddende i London. Forfatterens navn er Irving. David Irving, der i denne udsendelse forsøgte at viske skammen væk om nazisternes forbrydelser under verdenskrigen. Han kaldte udsendelsen »Nazisternes nye sandhed«.

Han bedyrede, at der aldrig havde været gaskamre i nogen lejre, og blev godt hjulpet af en mand ved navn Ernst Zunde, der sagde: »Vi er ikke et folk af forbrydere.« Begge omtalte, at Anne Frank var et opdigtet navn, og aldrig havde eksisteret, og at hendes dagbog var skrevet med kuglepen, der ikke var opfundet under krigen. Alt var falskhed. Dette blev dog tilbagevist af amerikanske skrifteksperter.

Thies Christoffersen, boende i Sønderjylland, forklarede, at han havde skrevet en bog »Løgnene om Auschwitz«. Han fortalte, at han var SS-vagt i denne lejr, og at alle fanger gik frit omkring, elegant klædt og damerne med sminke og læbestift. Og det var sandhed, idet Christoffersen blev viet til sin kone i denne lejr. Her viste TV billeder af en mængde lig, der var skudt, samt en grav hvor ligene kunne falde i.

Der blev nu vist en tidligere KZ-fange, der havde været i lejren og viste, hvor krematoriet havde ligget, og at denne fange havde været tvunget til et slemt arbejde. Man så også en tysker, der havde mistet hele sin familie i Auschwitz, og af en organisation i Amerika, som havde budt ham en check på 50.000 dollars, hvis han ville benægte, at han ikke havde mistet sin familie i tysk KZ-lejr.

Vi så også professor David Barnow, der tilbageviste, hvad der blev sagt om Anne Frank.

Senere så vi Ku Klux Klan, i deres hvide kutter, under ledelse af Willis Carto (denne Carto var vist udpeget til præsident i Amerika).

Udsendelsen sluttede med en kvindelig forfatter i byen

Passau, ved navn Anna Rosmus. Hun fortalte, hvor der i byen Passau boede en masse-morder, og en tidligere KZ-fangevogter, der for nylig havde skudt en jøde, der fortalte sandheder om tysk KZ-lejr.

Han havde skudt på ham for at lukke munden på ham. Hun fortalte også om, at der i Passau var et mindesmærke over en massegrav af henrettede fanger, men at ingeniøren der havde rejste mindesmærket, sagde »at der ikke fandtes en massegrav på stedet??

Den unge Anna Rosmus fortalte, hvordan borgerskabet i Passau gennem »Passauer neue Presse« forsøgte at skjule deres blakkede fortid.

Anna Rosmus var blevet truet på livet, hvilket gav anledning til, at hendes mand forlod hende og deres lille datter. Men Anna Rosmus ville have sandheden frem.

Jeg vil indrømme, at jeg sad under hele udsendelsen og krummede tæer, og jeg tror, det har været det samme med mange tidligere fanger, der har set udsendelsen. Jeg har i øvrigt forsøgt at fortælle, hvad jeg havde set. Jeg har optaget udsendelsen på video.

Axel Lauritzen

4. maj-dagen i Mindelunden i Ryvangen

Der er lagt følgende program for dagen:

Kl. 10.00 formiddag lægger elever fra Bispebjerg Skole blomster på hver enkelt grav. Så lyser de op resten af dagen.

Kl. 20.00-20.45 spiller Sjællandske Livregiments Musikkorps seriøs musik. Dirigent: Svend Arentzen.

Zahles skoles kor synger. Dirigent: Minna Hess Thaysen.

Læge Harald Roesdahl, Tandsted, i 1945 medlem af lægegruppen på 7, der hjalp 6.000 danske og 6.000 nordmænd tilbage til livet.

Alle interesserede er velkomne.

Arrangør: Kammeraternes Hjælpefond i samarbejde med erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Omegnsafdelingen.

Leder af dagens arrangementer: Johannes Fosmark.

Det er en viljesag at have det rart med hinanden

(Marlie Wærum, mor til Edith Guillaume, i generations-dialog i Politiken).

Eig-værelsen på 4. Maj kollegiet i Tønder ligger vis-a-vis Ike-værelset! Fra navngivningen ses her: værelsets beboer Karen Petersen og derefter Niels A. Eigenbroth, kollegiets formand, fru Else Fynbo, oberst Erik Fournais og eforen Marie-France Vesterlund.

Tønder har navngivet 2 nye værelser på 4-maj kollegiet

Formidlet af Frihedsfonden fik 4. Maj Kollegiet i Tønder torsdag den 5. marts navngivet to nye værelser. Det ene efter afdøde Commander Ralph C. Hollingworth, der i årene op til verdenskrigens udbrud arbejdede i Danmark som britisk efterretningsofficer. Under besættelsen blev han i London chef for den

danske afdeling af SOE, der tilrettelagde rekrutteringen af faldskærmsjægere og kontakten med den danske modstandsbevægelse.

Ved navngivningen talte Ole Lippmann, der er vicepræsident i Special Forces Club i London. Han oplyste, at der på grundlag af en dansk gave er skabt mindeværelser

for Hollingworth på kollegiet i Tønder og på Bernadottégårdene i Hadsund og Roskilde, og desuden er der givet et betydeligt beløb til indretning af et bibliotek med Hollingworths nav i SFCs hus i London.

Den andet værelse fik navnet: Niels A. Eigenbroth. Medlem af Frihedsfondens

forretningsudvalg, oberst Erik Fournais, motiverede navngivningen med såvel Eigenbroths virke i modstandskampen og hans indsats for 4. Maj Kollegierne. Han var efor for kollegiet i Aalborg fra 1949 til 1980 og har været formand for Kollegierådet siden 1976.

Tak for hjælpen til RAF's sårede

Den britiske brigadegeneral David Canterbury appellerede for to år siden i Berlingske Tidende om danske bidrag til en verdensomfattende indsamling til »The Royal Air Force Benevolent Fund«. Det er det britiske flyvevåbens støtte-fond, der hjælper syge og invaliderede flyvere, hvoraf mange direkte eller indirekte bidrog til befrielsen af Danmark i 1945.

I en tak til avisen for ofentliggørelsen af appellen fortæller brigadegeneral Canterbury, at indsamlingen nu er afsluttet, og at den på verdensplan indbragte 25 millioner pund eller 278 millioner kroner!

»Bidragene fra Danmark hjalp meget til at nå dette fornemme resultat,« skriver brigadegeneral Canterbury, og retter en varm tak til Dronning Ingrid og A.P. Møllers fonde og de mange private, der har hjulpet.

Indsamlingen blev i sin tid iværksat i anledning af 50-året for »Slaget om Storbritannien«. I alt 4.387 britiske og allierede flybesætninger del-

tog i perioden juni-oktober 1940 i kampen mod Hitlers Luftwaffe, og 1500 satte livet til. Mange af den tapre skare lever imidlertid stadig svært handicappede i hjem og institutioner, som drives for fondens penge.

Propagandafilm om Brandenburg tugthus fra 1942

Under mit besøg i »Brandenburger Tugthus« i december måned talte jeg med tugthusets direktør om en film fra 1942, som nazisterne optog om mønstertugthuset. Han lovede at sende mig en video over den.

Som tidligere fange var jeg noget skeptisk med hensyn til, om filmen kom, men ret skal være ret: I januar kom videoen hertil.

Den var meget interessant, idet den ikke lægger skjul på, hvordan fangernes arbejdskraft blev udnyttet. Den opgir hvor mange D-mark, arbejdet var værd. Filmen viser de forskellige arbejdsafdelinger i tugthuset og godset Plauenhof, hvor man brugte

fangerne til at sørge for levnedsmidler til byen Brandenburg og til tugthuset.

Filmens kvalitet er nogle steder dårlig, men man får et glimrende indtryk af tugthuset, dog har man helt undladt at fortælle om henrettelserne i tugthuset.

Filmen har jeg afleveret til Frihedsmuseet i København på grund af dens historiske værdi, og der kan man så få lejlighed til at se den.

VMJ

Foredrag om besættelsen

Her i Thy er der fortsat stor interesse for at få mere at vide om tyske KZ-lejre og tugthuse.

Blandt andet har jeg den 9. april et møde i Hanstholm Kirkecenter og i maj i den stedlige borgerforening i Nors. For nylig var jeg i Skjoldborg. Alt i alt er det medvirkende til, at man her i Thy er flittige brugere af »Nors Hovedgaard«, ikke mindst når skoler arbejder med Besættelsestiden som arbejdssemne i timerne i større klasser.

VMJ

Efterlysning!

Hjælp mig hvis I kan!

Jeg søger forbindelse med mennesker, som kan bekræfte, at min nu afdøde mand Peter Lørup (født i 1924) var aktiv i modstandsbevægelsen i eller omkring Randers.

Peter arbejdede som kommis hos købmand Albrecht i Østergade 2 i årene 1942-45.

Han har fortalt, at han var involveret i en stikkerlikvidering.

Efter krigen læste han på Handelshøjskolen i Århus, senere rejste han til København, hvor han læste jura og virkede siden som jurist.

Jeg vil meget gerne i kontakt med Gerd, som arbejdede på Rutebilstationen i Randers under krigen og senere besøgte os i København.

Peter Lørup døde i august 1991, og nu vil jeg meget gerne have bekræftet hans deltagelse i modstandsbevægelsen under besættelsen.

Birte Lørup
Sasserbrovej 7
4173 Fjenneslev
Tlf. 53-60 95 80

Runde dage

Ved
Minna Dahl,

Præstegårdsvænget 16,
5210 Odense NV.
Tlf. 66 13 80 10

Helle Rasmussen, Ømkulevej 9, 7100 Vejle, 60 år den 16. april. (Faderen var medlem af Hvidstengruppen).

Poul B. Mozart Hansen, Ørumgade 28, 8000 Århus C. 70 år den 18. april.

Knud Aage Thomsen, Fr. Obelsvej 18, 9000 Aalborg. 75 år den 19. april.

Arne S. Christensen, Ordrup Jagtvej 48 st., 2920 Charlottenlund. 75 år den 19. april.

Hans Chr. Christoffersen, Stampevej 17, 8260 Viby. 70 år den 21. april. (Sachsenhausen 75.153) Åbent hus i selskabslokalerne Stampesvej 19 kl. 13-17.

Signe Nielsen, Steen Billesgade 20, 9000 Aalborg. 70 år den 21. april.

Ingeborg Klitgård, Strubjerg 48.1., 9400 Nørresundby. 75 år den 21. april.

Carl Jacobsen Andersen, Stationsvej 25, 5792 Årslev. 70 år den 24. april.

Chr. Bartram, Norddalsvej 9, 8200 Århus N. 70 år den 24. april.

Tage Rom Jensen, Brændstrupvej 159, 8200 Århus N. 70 år den 24. april.

Wicca Frank, Ørnevej 78.1., 2400 København NV. 80 år den 24. april.

Inga Kjeldsen, Thurøgade 13, 5000 Odense C. 65 år den 25. april.

Erik Olsen (Walter), Sofie Breumsvænget 4, 5000 Odense C. 80 år den 26. april.

Marga Larsen, Mariendalsvej 3, 9000 Aalborg. 80 år den 26. april.

Axel Jensen, Ø. Sandmarksvej 85, 4600 Køge (Dachau 141.617). 65 år den 26. april.

Anna Henriksen, Bøgedals Alle 44, 5250 Odense SV. (Ravensbrück 25.692). 85 år den 27. april.

Kaj Christensen, Præstegårdsvænget 16, 5210 Odense NV. 70 år den 28. april. (Åbent hus på adressen kl. 11-14).

Viggo Petersen, Mosegårdsvej 17 C, 9990 Skagen. 75 år den 29. april.

Mary Arntoft, Vesterbro 19, 9000 Aalborg. 75 år den 30. april.

Ernst Arleth, Måløvvang 39.3., 2760 Måløv. 70 år den 1. maj.

Ove Jensen, Hellevangen 49, 9000 Aalborg. 70 år den 1. maj.

Arne Schumacher, Bernadottégården, 9560 Hadsund. 70 år den 2. maj.

Henning M. Kristensen, Koktvedvej 47, 9900 Frederikshavn. 70 år den 3. maj.

Fritjof Palm, Godtfred Hansensvej 38, 8200 Århus N. 80 år den 5. maj.

Erik J. Håkonsson, Tämperdalsvej 3, 8210 Århus V (Buchenswald). 80 år den 6. maj.

Ove Johansen, Badevej 11, 3000 Helsingør. 70 år den 6. maj.

Lilly Arvesen, Nørrebrogade 35, 7000 Fredericia. 70 år den 7. maj.

Kirstine Jensen, Krovej 13, Ommel 5960 Marstal. 70 år den 7. maj.

Christel Nybye Jørgensen, Fellingvang 6, 7800 Skive. 65 år den 7. maj.

Aksel Hansen, Langelandsgade 31.3., 8000 Århus C. 75 år den 8. maj.

Frederik Solberg, Ægirsgade 51, 8900 Randers. (Dachau 141.769). 70 år den 8. maj.

Henry Hansen, Højrupvej 11, Taulov 7000 Fredericia. 75 år den 9. maj.

Poul Mikkelsen, Søndervang 59, 2670 Greve St. 70 år den 9. maj.

Gunnar Schultz, Sebbesundvej 6, 9220 Aalborg Ø. 70 år den 9. maj.

Tage Jakobsen, Gammelgårdsvej 10, 7800 Skive. 70 år den 10. maj.

Wilfred Thomsen, Vilh. Stuchensbergsvej 25, 8210 Århus V. 70 år den 10. maj.

Olaf Kjeldstrup, Peter Bangsvej 139, 2000 København F. (Dachau 142.606) 85 år den 10. maj.

Aage Nørgaard Pedersen, Tøggangen 4 st., 2730 Herlev. 75 år den 10. maj.

Helga Petersen, Birkevænget 11, 9850 Hirtshals. 70 år den 10. maj.

Bent Mouritzen, Duevej 14, 2690 Haslev. 80 år den 11. maj.

Victor Buch Starup, Tværmarken 22, 2860 Søborg. 80 år den 11. maj.

Arne Jørgensen, Grøndalsvej 13, 5000 Odense C. 75 år den 12. maj.

Otto Hansen, Geelskovparken 2, 2830 Virum (Sachsenhausen 74.326). 75 år den 12. maj.

Poul F. Gram Heldager, Claus Petersens Alle 19.2., 2650 Hvidovre. 70 år den 12. maj.

H. Riber Bertelsen, Ærtedamsvej 9, 2750 Ballerup C. 75 år den 12. maj.

Svend Aage Hansen, Voldparken 38.1., 2700 Brønshøj. 80 år den 18. maj.

Erik V.J. Nielsen, Arkturus Alle 22, 2770 Kastrup. 70 år den 18. maj.

Kjeld V. Jørgensen, Ålekistevej 42.3., 2720 Vanløse. 70 år den 19. maj.

Kristian Hansen, Grønnevangelen 17, 5210 Odense NV. 70 år den 20. maj.

Knud Vilstrup Petersen, Augustenborggade 21 B, 8000 Århus C. 70 år den 20. maj.

Niels Peter Rathgardt N.V.E. 4520 Svinninge. 75 år den 20. maj.

Karen Pedersen, Skovparken 8, 9000 Aalborg. 70 år den 20. maj.

Arthur Mørch, Bernadottégården, 9560 Hadsund. 75 år den 21. maj.

Jytte Jørgensen, Søndervang 4, 9900 Frederikshavn. 75 år den 21. maj.

Edy Hansen, Rødhættevej 1, 9400 Nørresundby. 65 år den 22. maj.

Karl Nielsen, Nyholmsvej 10, 9900 Frederikshavn. 75 år den 22. maj.

Georg Grønnebak, Mjølsvvej 32, 6230 Røde Kro (Frøslev). 80 år den 24. maj.

Kjeld Kjeldsen, Stjernevej 26 B, 8900 Randers (Neuengamme 68.025). 75 år den 25. maj.

Lars Josefsen, Ellevej 10, 7442 Engesvang. 70 år den 25. maj.

Mogens Weitmeyer, Kærvej 3 Annex, 3520 Farum. 70 år den 26. maj.

Anna Gammelvind, Mosevej 8, Sønderby. 7200 Grindsted. 75 år den 26. maj.

Ingo Stub Petersen, Doravej 10, Aalborg. 70 år den 26. maj.

Ester Rommerdahl, Teisensvej 7, 9400 Nørresundby. 70 år den 27. maj.

Helge Hansen, Holbækvej 130, 4420 Regstrup. (Neuengamme 69.493) 70 år den 29. maj.

Thor Straten, Fyrrevænget 61, 7800 Skive (Neuengamme 51.276). 75 år den 29. maj.

H.B. Richard, Heimdahlsvej 30A, København N (Neuengamme 52.566). 75 år den 30. maj.

Laurids H. Christensen, Væverensvej 28, 9000 Aalborg. 75 år den 30. maj.

Tove Christy, Odinsvej 10 D, 3000 Helsingør (Stutthof) 75 år den 31. maj.

H.C. Henriksen, Nøvlingsparken 2, 9260 Gistrup. 70 år den 31. maj.

Ester Jensen, N.J. Fjords Alle 5.3., 1967 Frederiksberg C. 75 år den 31. maj.

Ricard Svart, Tujavej 11, 7400 Herning. 70 år den 2. juni.

Peter Haargaard, Martinus Rørbyesvej 13, 9000 Aalborg. 70 år den 2. juni.

Knud Andreasen, Stenbjerg Kirkevej 6, 7752 Snedsted. (Buchenswald). 70 år den 3. juni.

Svend Daugård, Strubjerg 90, 9400 Nørresundby. 80 år den 3. juni.

Børge Emil Hansen, Limfjordsgade 33, 9000 Aalborg. 70 år den 5. juni.

Minna M. Holm, Amager Fælledvej 20.3., 2300 København S. 70 år den 5. juni.

Dore Høfler, Bygholmen 22, 9000 Aalborg. 70 år den 5. juni.

Børge Hansen, Limfjordsgade 33, Gjøl, 9440 Aabybro. 70 år den 5. juni.

Holger Sørensen, Tordenskjoldsgade 2, Aalborg. 70 år den 6. juni.

Ejner Bernhard Rasmussen, Præstemosen 201, 2650 Hvidovre. 75 år den 7. juni.

Grete Sørensen, Volderslevvej 36, 5260 Odense S. 75 år den 8. juni.

Erhard Poulsen, Pilevænget 8, st., 7100 Vejle. 75 år den 8. juni.

Ingo Wagner, Dampmølleparken 47, st., 4930 Maribo (Stutthof) 75 år den 9. juni.

Marinus Sørensen, Broagervej 41, 6000 Kolding. 75 år den 9. juni.

Søren Christensen, Særkærparken 99, 7500 Holstebro. 70 år den 9. juni.

Svend E. Møller Andersen, Frederikssundsvej 400 st., 2700 Brønshøj (Dachau 141.555). 65 år den 12. juni.

Jens Ejvind Larsen, Sdr. Fasanvej 27, l., 2000 København F. 75 år den 13. juni.

Frits Chr. Rubæk Hansen, Gl. Køgevej 259 B, 2650 Hvidovre. 75 år den 13. juni.

Lis Jensen, Park Alle 261, 2605 Brøndby. 65 år den 14. juni.

Arne Helge Kiilblad, Blichersvej 95 st., 3000 Helsingør. 70 år den 15. juni.

Karl Pedersen, Morelvej 1, Helsted, 8900 Randers. 90 år den 16. juni.

Karen Glerup, Norgesgade 8, 9000 Aalborg. 70 år den 17. juni.

Lisbeth Jepsen, Håndbækvej 24, 9900 Frederikshavn. 60 år den 18. juni.

Elman Jensen, Kløervej 16, 9900 Frederikshavn. 80 år den 18. juni.

Inger Pedersen, Kastrupvej 302, 2770 Kastrup. 70 år den 18. juni.

Jørgen Rabeck, Møllevej 40 lejl. 21, 9520 Skørping. 65 år den 19. juni.

Forsinkede fødselsdagshilsener (for sent indsendt)

Robert Jørgensen, Thorshavnsgade 28, 2300 København S (Frøslevlejren). 75 år den 12. januar 1992.

Ejvind Nordby Larsen, Slåenhaven 243, 5240 Odense NØ. 70 år den 10. marts 1992.

Den 4. maj 1945 - da håbet blev til virkelighed

Erindringer ved civilingeniør, major Mogens Dyre, Sønderborg

Hver gang jeg møder denne dato, får jeg en underlig indvendig fornemmelse, og en række stærke begivenheder træder frem i min erindring - begyndende i Frihavnen i København.

Sammen med mine sønderjyske modstands- og fangekammerater ankom jeg til Københavns frihavn med en svensk Røde Kors-transport fra koncentrationslejren Neuengamme via Frøslev og Møgelkærlejren. Vi var på vej til Sverige, hvor man havde indrettet lejre til optagelse af skandinaviske fanger efter aftale med de tyske myndigheder. Disse aftaler blev gennemført - viste det sig senere - samtidig med, at den svenske Røde Kors-chef, grev Folke Bernadotte, hemmeligt indledte våbenstilstandsforhandlinger med tyskerne.

Transporten fra koncentrationslejrene til Sverige foregik i de berømte »Hvide Buser«. Turen gennem Danmark var næsten et ufortjent triumftog, men den barske virkelighed meldte sig ved ankomsten til Frihavnen, hvor vi så lange togstammer med kvindelige fanger og flygtninge fra Østeuropa og Østtyskland. Tyskerne så vi ikke meget til - en 3-4 gamle, krumbøjede soldater, som havde ledsaget vor transport - det var alt.

I Frihavnen lå en svensk færge med dampen oppe - parat til at sejle os til Malmø, så snart de officielle indvandringspapirer var behørigt udfyldt og afleveret til den svenske kaptajn.

Jeg husker, at jeg spurgte den svenske kaptajn, hvad der ville ske, hvis vi »stak af« fra transporten her i Frihavnen. Jeg forklarede ham, at jeg og mine kammerater - en lille sønderjysk gruppe, der havde holdt sammen hele vejen igennem de voldsomme begivenheder - at vi ikke havde brug for at komme til Sverige på dette tidspunkt af krigen, men at der var meget mere brug for os i den kommende tid i Danmark.

Han forstod meget godt vort synspunkt, men fremhævede, at svensk Røde Kors havde garanteret tyskerne, at alle fanger skulle bringes til Sverige. Han fremhævede endvidere, at efterfølgende transporter ville blive standset, hvis det viste sig, at Røde Kors ikke havde tilstrækkelig kontrol over fangetransporterne. Han sluttede med at sige: »I kan ikke flygte uden alvorlige konsekvenser - FØR I er i Sverige - udfyld nu jeres indvandringspapirer og gå så om bord - så er I på svensk grund, og hvad I så foretager jer er under ansvar overfor svenske myndigheder.«

Vi udfyldte papirerne og gik om bord og op i forstævnen, hvor vi gennem en luge gik i land igen og lige ind i en holdende CB-ambulance, der fik besked på at køre hurtigt med udrykning ud af Frihavnen. De tyske vagter lod ambulancen passere, og vi følte en salig fryd ved at være udenfor tysk kontrol.

Nå - turen i CB-ambulan- cen gik til mine forældres hjem - og ikke som chaufføren troede til et hospital. Hos mine glade forældre fik vi alle tiders modtagelse, og selv om tyskerne endnu ikke havde

kapituleret, så lå det i luften, at det ikke kunne vare mange dage. Vi blev vaskede og fik rent tøj på. Vi fik lidt at spise, og midt under måltidet hørte vi til vor store glæde frihedsbudskabet fra London. Budskabet blev udsendt fra BBC, den radiostation, som under hele krigen havde givet modstandsbevægelsen mange vigtige forholdsordrer - jeg husker især særmeldingen »Hilsen fra onkel«.

Hos mine forældre fik vi nøglen til en lejlighed, som tilhørte en familie, der var flygtet til Sverige. Vi kunne overnatte i lejligheden og forberede vores hjemtur til Sønderjylland, hvor familierne ventede.

Der var en ubeskrivelig stemning i København den 4. maj om aftenen, da frihedsbudskabet havde lydt. Gaderne var fulde af jublende folk, mørklægningsgardinerne blev flået ned, og der lød sang og musik. Men vi var for trætte til at deltage i større udskjelser og tænkte mest på hjemrejsen, så vi gik hurtigt til køjs for at være udhvilede til næste dags begivenheder.

De tyske troppers kapitulation, som skulle være effektiv fra den 5. maj om morgenen

I midten Mogens Dyre. Han modtages her af modstandsbevægelsen i Fåborg den 5. maj 1945 på vej til Als. Her i samtale med officiant Henry Christensen.

kl. 8.00, skabte en del forvirring overallt. Modstandsbevægelsens indsats for at få kontrol over alle myndigheder og samtidig for at forhindre landssvigere, forrædere, tyske SS-soldater og gestapofolk i at unddrage sig det nødvendige opgør medførte bl.a. at tog, sporvogne, busser og biler næsten totalt måtte indstille driften. I gaderne sås enkelte tyske køretøjer og så naturligvis modstandsbevægelsens mange køretøjer, der var ude i en række forskellige gøremål.

Vi var imidlertid stærkt optaget af tanken om at komme hjem til opgøret i Sønderjylland og besluttede derfor - trods vor svækkede tilstand - at begive os til fods ud af København, ud ad Roskildevejen i retning mod Korsør i håb om undervejs at kunne finde transportmuligheder. Vores lille gruppe, som kun manglede de kammerater, der var døde i Tyskland, var nu på vej hjemad - men vi skulle miste endnu een af de udholdende.

Da vi passerede krematoriet på Roskildevej, befandt vi os pludselig midt i en ildkamp mellem en flygtende tysk lastbil og en modstandsgruppe, og vores gruppe blev beskudt - formentlig helt tilfældigt. En af vore kammerater, Henry Christensen, der var jernbanefunktionær i Hjordkær i Sønderjylland, blev ramt i underlivet, og sammen med en lille pige, der også var ramt, blev de i en tilkaldt ambulance kørt til Frederiksberg hospital. Jeg aftalte med resten af gruppen, at jeg tog med Henry på hospitalet, og at de fortsatte til fods mod Korsør.

Den lille pige havde fået et skud i hånden og på langs op ad underarmen. Hun var meget tapper, men stærkt optaget af, hvad hendes mor mon ville sige. Jeg kender ikke pigens navn og har ikke set hende siden, men jeg ved, at hun kom under kyndig behandling og reddede livet. Henri derimod var så alvorlig såret i underlivet, at selv en operation ikke kunne redde ham, og han afgik ved døden. Det var en meget alvorlig sag at skulle meddele hans hustru, at han, der havde gjort hele turen med gennem Tyskland og danske fangelejre og havde undgået Neuengammes kre-

matorium, skulle blive skudt ned under frihedsopgøret den 5. maj foran krematoriet på Roskildevej. Det var næsten skæbnens ironi.

På Frederiksberg hospital fortalte nogle modstandsfolk, at en fremskudt afdeling af den danske brigade i Sverige var på vej med våben og ammunition til jyske politistationer, og at et par vogne holdt på hospitalets parkeringsplads. Jeg søgte naturligvis kontakt med dem og opdagede til min store glæde, at en af mine kammerater fra Hærens Officersskole havde kommando over transporten.

Uanset at jeg var fangeklippet, mager og i lånt tøj og nærmest lignede en landstryger, blev jeg tilbudt transport helt til Korsør, og såfremt det lykkedes at skaffe en færge til våbentransporten, kunne jeg også komme til Nyborg.

Det var held i uheld, og i Korsør mødte jeg mine sønderjyske kammerater, der havde været så heldige at komme på et avistog fra Tåstrup og som nu stod og håbede på en færgetur.

I hundredvis af mennesker stod og ventede på en færge, men trafikken var under streng kontrol, og færgerne foreløbig forbeholdt særlige transporter.

Mine kammerater og jeg fik chancen for at komme med over, og om bord blev der holdt et velkomst- og gensynsmåltid. Ganske vist var færgens restauration slet ikke åben, men vore kammerater fra Brigaden havde rigeligt af lækre sager med.

Via færgens radiostation blev modstandsbevægelsen i Nyborg orienteret om vor og våbentransportens forventede ankomst. Stor var vor overraskelse imidlertid, da vi i Nyborg straks fik stillet et af modstandsbevægelsens køretøjer til rådighed til omgående transport til Fåborg. Såvarturen da sikret så langt.

I Fåborg havde modstandsfolkene et patruljefartøj klar med dieselmotoren i gang, da vi ankom. Efter en lille modtageshøjtidelighed på Rådhuspladsen fik vi en snak med en række militærkolleger, som nu udgjorde en del af modstandsbevægelsen i Fåborg. På billedet får jeg en snak med de daværende offi-

ciant Illum-Christensen.

Efter denne overraskende begivenhed blev vi sejlet til Mommærk på Als, hvor sognefogeden ventede med en høj gammel Ford for at køre os til vore respektive hjem.

Aldrig før - selv under normale forhold - var jeg kommet så hurtigt til Als, og aldrig før havde jeg været ude for så mange og store begivenheder.

Jeg havde været hjemme hos min kone og min familie i ca. en halv time, da telefonen ringede. Det var Bylederen i Sønderborg, daværende kaptajn J.K. Ovesen, der meddelte mig, at han sad og ventede på mig og håbede, at jeg ville indtage min gamle plads. Jeg fandt min uniform frem og begav mig på vej - mindre end 24 timer efter at jeg havde forladt Frihavnen i København.

Hvad der derefter fulgte af begivenheder er en helt anden historie, som vi kan gemme til en anden gang, ligesom beretningen om den lokale modstandsbevægelses opbygning og gentagne optrævelse må vente.

Da jeg i sin tid blev opfordret til at deltage i arbejdet, var jeg ikke et øjeblik i tvivl om, at det var det rigtige at gøre. Som tidligere fast officer i en hær, som tyskerne midlertidigt havde sat ud af kraft, følte jeg, at her var chancen for at udnytte min professionelle uddannelse og for at få afløb for den skuffelse og harme, jeg havde oplevet gennem de tyske overgreb 9. april, 29. august og 19. september.

Disse datoer står vist stærkt prentet hos alle, der oplevede dem, og også hos mig, men der findes dog ikke stærkere og mere stolte minder end minderne om 4. og 5. maj 1945.

Mindehøjtidelighed på Skamling

Fonden til bevarelse af Klokkestabelen på Skamlingsbanken afholder sin årlige mindehøjtidelighed for besættelsestidens faldne i Region III

tirsdag den 5. maj 1992, kl. 10.45.

PROGRAM:

Mødetid kl. 10.45 ved Klokkestabelen. Velkomst ved formanden Sv. Hoffmann. Mindetale ved Frank Gertsen (John), Odense.

Nedlægning af kranse og blomster fra forskellige organisationer og privatpersoner.

Efter højtideligheden holdes der frokost på hotel Skamling med frokosttale.

Kuvertpris: Kr. 100,00 pro persona. Man kan selv - allerede nu - sikre sig plads til frokosten ved **telefonisk tilmelding direkte** til hotellet (tlf. 75-57 20 03).

Alle er velkomne til både højtideligheden og den efterfølgende frokost.

J.Fr. Edeling

Announce

EFTER- LYSNING

Jeg har ofte i mit foreningsarbejde brug for Jørgen Barfods bog »Helvele har mange navne«. Den har længe været udsolgt. Og jeg har heller ikke kunnet finde den i antikvarier.

Så hvis en eller anden blandt læserne har bogen og vil af med den, så vil jeg gerne høre om det.

Ring eller skriv til Jakob Jensen, Højager 12, 3230 Græsted.

Eigil H. Larsens Eftf.
v/P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11 (v/ Kongens Nytorv) **Flagfabrik** 1255 København K
Telf. 33 11 07 87

Mine rejser for at hente koncentrationslejrfanger hjem i 1945

Aktionen for at redde 6.000 danske og 6.000 norske koncentrationslejrfanger kulminerede den 20. april, men startede lang tid før. Det får vi meget at vide om i disse dagbogs optegnelser, der er formidlet af departementschef Finn Nielsen, der var særdeles aktiv i handlingsforløbet.

(Alle foto optagelser: Finn Nielsen)

Dagbogsoptegnelser af sygeplejerske, fru Karen Hansen (senere Hagerup - født Wint-her)

MARTS 1945

Jeg er begyndt at gå på Medicinsk Poliklinik for at dygtiggøre mig for senere at hjælpe på al den nød, der vil opstå.

Tiden er fuld af spænding

Søndag den 11. marts om aftenen blev jeg ringet op af plejemoder, frk. Foged, om jeg kunne tage af sted til Tyskland med en konvoj for at hente danske frigivne borgere hjem. Afrejsen blev sat til 11.30.

Jeg tør sige, at jeg fik travlt med at ordne det mest nødvendige. Jeg glædede mig til den dejlige opgave og håbede, at jeg var opgaven voksen.

Jeg pakkede et ekstra sæt undertøj, en bluse og et par strømper. Desuden gin, cigaretter, chokolade, tændstikker, lys, pullover, tættekamp, æbler, handsker og vanter.

Jeg rejste i skibukser, støvler, en tyk ulden sweater, anorak, frakke, handsker og vanter.

Tirsdag den 13. marts vågnede jeg om morgenen kl. 5 minutter i 4 ved nogle mægtige drøn. Det var benzin- og oliebeholderne ved Tuborg, som røg i luften. De stod i lys lue, så hele mit kvarter var oplyst, som var det klar dag.

Kl. 05.15 kom Socialministeriets ministerbil og hented mig ud til Seruminstittet, hvorfra konvojen skulle afgå.

Der var alt travlhed. Folkene pakkede konvojen, som bestod af 4 store rutebiler, overmalet med danske flag og Genferkorset, 2 lastbiler med olie og diverse, ambulancer og en personbil fra Socialministeriet, alle malet på samme måde (i alt 10 vogne).

Efterhånden samledes deltagere og de tilknyttede: Direktør Ørskov fra Seruminstittet, (dr. Juel Henningsen lå syg af skarlagensfeber), og

kontorchef Kirstein fra Socialministeriet.

Deltagere i konvojen var: Sekretær Tscherning fra Udenrigsministeriet, en ingeniør, dr. Krebs (globetrotteren) og sygeplejerske, frk. Abrahamsen. De to sidstnævnte skulle først til Mühlberg ved Torgau, hvor min ven, dr. Thune Andersen, var stationeret. Senere skulle de to første til Stift Rosenborg - den stilling var først tiltænkt mig. Men medicinaldirektøren havde lovet frk. Abrahamsen den. Dr. Skadhauge og sygeplejerske, frk. Wøhlk fra Seruminstittet skulle jeg følges med til Neuengamme ved Hamborg.

Da alt var klart, drak vi kaffe sammen, mekanikere, chauffører o.s.v. og startede kl. 06.30 - et smukt syn igen - nem byen.

Mange timers ventetid

Vi skulle nå Korsør kl. 10. Da vi ankom, var færgen gået med flygtninge, og da den

kom tilbage, skulle den desinficeres. Så vi benyttede lejligheden til at spise kogt torsk på Hotel Korsør. Efter lang ventetid afgik færgen kl. 16.15. Om bord synede vi rutebilerne og ambulancernes indhold. Vi havde en mængde standard Røde Kors-pakker med, da vi skulle føde os selv. I Tyskland ville vi kun kunne få flydende varer, da man skulle have »punkter« for at købe mad.

Standard-kasserne indeholdt 1 sodavand, 2 ruller kiks, en dåse bolcher, 1/4 kg smør, 2 dåser dejlig leverpostej, 1 dåse finthakket skinke i fedt, to slags brød og en lommekniv til at smøre med samt en revet ost.

Der fandtes også diæt-kasser, hvor skinken var udeladt. Så fandt vi en flaske snaps, 1 kasse øl, 2 store poser æbler, en termoflaske, brødkniv, spritapparat, sprit, havregryn, tørsmælk og sukker, junger med vand, tæpper til hver person, bækken, uringlas, vandfad og medicinkasse samt instrumenter og koge-kar.

Sekretær Tscherning tillod 7 personer at køre med den vogn, vi sad i. De 4 var funktionærer fra Frøslevlejren, og de 2 damer skulle besøge deres mænd. Særlig den ene var meget ubehagelig, nysgerrig og anmassende og klistrede sig op ad os og blandede sig i alt, hvad vi sagde og gjorde. Til sidst var vi helt fortvivlede ved tanken om, at vi måske hele det næste døgn skulle holde os vågne, og at vi - på grund af den fyldte vogn med bagage og passagerer - måtte sidde i den samme stilling til hen på natten. Endelig fandt jeg på den geniale idé, at dr. Skadhauge, frk. Wøhlk og jeg gik over i den anden vogn og lagde os på langs mellem tæpperne. Det var dejligt.

Hvide busser samlede i Padborg d. 20/3 1945 umiddelbart før afhentningen af de sidste frigivne danske og norske K-Z fanger i Neuengamme.

Fordelt hos byens borgere

Vi nåede Padborg kl. 00.45. Vi kørte til Bov, en lille by, som ligger mellem Padborg og Frøslevlejren. I Bov mødte byens læge, dr. Lorentzen, op, en meget elskværdig mand, som havde været med på flere ture, og som var en dygtig forhandlingens mand. Han bød os alle velkommen i Bov Kro, en meget hyggelig kro, hvor der var dækket midt-dagsbord til os alle i værtens hyggelige stue med bjælkeloft og 5 fag vinduer. Vi fik en dejlig suppe og kalvekød i frikassé.

Derefter blev vi fordelt hos byens borgere. Lægen boede hos lægen, frk. Wøhlk hos lærerinde, frk. Rasmussen, en meget elskværdig kvinde, og jeg sammen med en af vore chauffører hos lærer Tegwald, hvor familien bestod af mand, kone og 2 sønner, alle med de dejligste ansigter. De havde også 2 pigebørn, men de var ikke hjemme. Jeg lå i spisestuen og havde det godt.

Dagen før var den store svenske konvoj afgået med 85 køretøjer. Den fyldte 6 km. Den skulle til Friedrichsruh nordøst for Hamborg for at opsamle danske og norske statsborgere og føre dem til Neuengamme.

Onsdag den 14. marts stod vi op kl. 7 til et stort morgenfoder, mødte kl. 8 og startede kl. 9 med dr. Lorentzen som chef. Han var en livlig og interesseret mand, en typisk kampens mand, dygtig til forhandlinger, og han kendte den tyske psyke ud og ind. Han var med i den forrige verdenskrig, i fangenskab i Rusland. Han viste og fortalte os om alle de historiske steder og mindesmærker, vi passerede ned gennem Slesvig. Jeg tror, det var Elmshorn, vi passerede, og som var meget medtaget af bombardementer.

Vi kørte en lille omvej, da vi havde 4 SS-mænd og 2 tyske diplomater med, og de havde ærinder, som skulle besørges.

Da vi nåede Hamborg, var der luftalarm, og det virkede uhyggeligt, at en hund gav sig til at hyle. Indkørselen til byen bar tydeligt spor af ødelæggelse. Jeg spadserede lidt omkring, medens personbilen

7 danske og svenske læger i Friedrichsruh. Fra venstre Volkert, Thune Andersen, Johs. Holm, professor Rundberg, Roesdahl, Arnoldsson og Trier Mørch.

tog dr. Lorentzen med til konsulatet til forhandling. Jeg passerede en villa, som var ødelagt med brand- og fosforbomber. Kun murene stod. I en lillebitte have gik en gammel kvinde omkring og klippede buxbomhæk - det virkede uhyggeligt.

Efter en halv times ventetid kom personbilen tilbage og beordrede konvojen til konsulatet.

Ned gennem Slesvig mødte vi en stadig strøm af flygtninge til vogns og til fods. (Det er skrækkeligt at tænke på, at denne stadige strøm til fods, hest og tog går over Danmarks grænser. Danmark er det eneste åndehul, hvor hele den strøm af mennesker presses op, nu da de to fronter nærmer sig hinanden.) Det er mest gamle koner, mænd og børn. Børnene løber ved siden af for at holde varmen. Vognene er høstvogne, overdækkede med trætag, beklædt med tagpap, og de mest nødvendige ejendele er stoppet i sække. Gamle glas-brudekareter og vogne var forspændt med okser. Folk kom vandrende på deres vej fra Leipzig og helt ovre fra øst.

Konsulatets gamle residens var jævnet med jorden, og den villa, det nu beboede, så ikke for godt ud. Minister Yde, som før havde lejlighed i konsulatsbygningen, boede nu med frue på Stift Rosen-

borg. (Fruen bar spor af stor skønhed. Jeg løb på hende og fru minister Mohr fra Berlin i København, da jeg kom hjem.)

Vi stod af vognen og ventede flere timer, medens forhandlingerne blev ført.

Minister Yde hilste på os, en høj, kraftig mand med apoplektisk udseende. Vi hilste også på afdelingschef fra Udenrigsministeriet Frants Hvass, en høj og smuk mand, som åbenbart var sjælen i forhandlingerne med tyskerne. Minister Yde meddelte frk. Wøhlk, ingeniør Gødved og mig, at vi skulle bo på Hotel Atlantic ved Alsteren, et stort, smukt hotel (som benyttedes af Hitler, når han var i byen). (S.H.) Dr. Holm, sekretær Tscherning og en ingeniør skulle ud og se den svenske lejr. Dr. Holm spurgte frk. Wøhlk, om hun ville med. Hun var i København ansat ved Seruminstitutets røntgenafdeling under ham.

Jeg blev desværre ikke inviteret med, så ingeniør G. kørte med konvoj til Stift Rosenborg, hvor chaufførerne havde tænkt at parkere vognene for natten. Minister Yde havde bestilt hotelplads til dem, men da en del af dem havde været med før, kunne ingen magt få dem til at overnatte i Hamborg. De fik også mig overtalt til at overnatte i en af ambulancerne. Tanken om

ikke at kunne blive vasker næste morgen virkede jo ikke opmuntrende.

Imidlertid gik vi løs på aftensmaden, som vi selv havde med i form af Røde Kors-pakker. Da vi ikke havde nogen »punkter«, var det umuligt at købe noget i Tyskland, undtagen flydende varer.

En af chaufførerne medførte en radio, som han anbragte i min vogn. En hel mængde børn kom til for at høre musik. De entrede vognen. Jeg trakteredede disse blege børn med bolcher, men de forstod det ikke, de havde aldrig fået det før. Uden for stod mødre med små børn og tiggede om en skive brød. Det var rædsomt. Tårerne plaske ned ad kinderne på mig, til stor forundring for børnene. Et barn havde en hue på i blå, hvid, røde farver. En kvinde sagde: Allierte Farben!

Da vi kørte ud til Stift Rosenborg, kørte vi gennem en strækning på 6 km's længde og 2 km's bredde med ruiner, hvor der ikke stod et hus. Der var benyttet både brand- og fosforbomber, som lod murene stå. Sprængbomber væltede også murene. Hist og her stod en facade ud til kørebanen. Det så meget uhyggeligt ud. Man ventede, at den på et givet tidspunkt ville falde ud på kørebanen og begrave forbipasserende. Det var værre end Pompeji.

Dr. Volkert, der med et par vogne skulle afhente nogle K-Z fanger fra en udekommendo, blev efter 20 - minutters kørsel fra Friedrichsruh angrebet fra luften. En bus blev ramt og udbændte totalt (se billedet), hvor Finn Nielsen kom til for nærmere undersøgelse af ulykken.

Kun een gade farbar

Mægtige murynger spærrede gaderne. I hele den bydel, vi kørte igennem, var kun denne ene gade farbar. Hist og her ragede et rør frem fra kælderetagen. Tænk, der boede folk under ruinerne af sammenstyrtede huse. I disse dele af byen fandtes også fangelejre i kældrene. Fangerne ryddede op i ruinerne, skønt det så håbløst ud. Kvindelige fanger i gamle laser slog cement af mursten og byggede barrikader tværs over gaderne.

En fange fortalte mig, at nogle kunne arbejde uden opsyn, men så blev de brændemærket på brystet! Andre bydele havde lidt samme skæbne. Minister Yde mente, at der lå henimod 200.000 mennesker dræbt under ruinerne. For at ligene ikke skulle gå i forrådnelse, blev der sprøjtet klor ned.

En af de løsladte fortalte, at når der var luftalarm, stod der en vagt på hver side af nedgangen til beskyttelsesrummet og piskede på dem. Neden for stod russerne og tog imod dem og stjal, hvad de kunne. Russerne fik ikke Røde Kors-pakker, så de stjal de andres sparsomme føde.

Telefonen virkede ikke

I Stift Rosenborg prøvede ingeniør Gødvad flere gange at ringe Hotel Atlantic op, men telefonen virkede ikke. Det gjorde den i reglen ikke. Vand måtte de gamle mennesker bære i spande. Lys var der intet af. Minister Yde sad

ved et stearinlys. Jeg var bekymret for, at frk. Wöhlk sad på hotellet uden mad. Ministeren var meget utilfreds med, at vi ikke ville bo i Hamborg, da han havde bestilt værelser. Jeg var nu ikke bange. Det eneste, jeg var bekymret for, var, hvis jeg ingen søvn fik. Meningen var jo, at de frigivne skulle hjem næste dag, og så kunne vi ikke regne med søvn.

Men jeg tog chancen. For kl. 19.30 kom Socialministeriets bil med frk. Wöhlk og de andre og skulle hente mig. Vi tog madpakke med og kørte ind til hotellet. Da vi kørte op foran det, kom en betjent og fortalte, at der var luftalarm. Så måtte vi i kælderen. Der var en mængde kælderrum fulde af folk, som boede på hotellet - jeg formoder rige folk, som havde mistet deres hjem. En radio meldte hele tiden, hvor flyverne var. Den begyndte med at melde 12 minutter, d.v.s., at flyverne var 12 minutter borte. Så begyndte fabriksvirksomheder at indstille arbejdet. Så blev der meldt 6 minutter, og så gik folk i kældrene.

Mennesker uden smil

Vi sad ca. 1 time og studerede mennesker. Det var blege, triste folk med mørke ringe under øjnene og uden smil, kvinder uden rouge og læbestift. Kl. godt 21 kunne vi gå til køjs.

Vi boede på 4. etage, en rigtig hyggelig tanke, at vi ikke anede, hvordan vi skulle forholde os, hvis der blev luft-

alarm. WC'erne på vores etage var sat ud af funktion, så vi måtte vandre endeløse veje for at finde et. Værelset var tørt og dejligt. Frk. Wöhlk og jeg boede sammen, det gik udmærket. Der var varmt vand, så jeg vaskede mig over det hele. Vi aftalte med ingeniør Gødvad, at han skulle spise morgenmad hos os, så kunne vi senere gå ned og drikke kaffe. Vi sov dejligt, uden luftalarm.

Torsdag den 15. marts vækkede ingeniør G. os pr. telefon, og vi kom hurtigt i tøjet og lavede et hyggeligt morgenbord af en Røde Kors-pakke. Jeg fordelte maden på små papirservietter. Underligt at se ud af vort vindue. Kun en enlig bygning stod i anden sals højde, og der arbejdede folk med hat, overtøj og halstørklæde på. Da maden var spist, vandrede vi ned for at få kaffe og en cigaret. Nøglen lod vi sidde i døren uden at ane, at det i Tyskland betød, at man ikke ønskede at have værelset næste nat. En ambulance kom og hentede os. Vi konstaterede, at der var noget i vejen med den, da frk. Wöhlk og jeg var ved at blive forgiftede. Det blev lavet i orden inden hjemturen.

Vi ankom igen til Stift Rosenborg, hvor jeg fik lejlighed til at spadserere omkring i parken med minister Yde, som fortalte om Stift Rosenborg, som han er fader til. Han viste mig, hvor Drachmanns Edit boede, en meget yndig gammel dame.

Jeg spurgte ham, om han kunne udvirke, at jeg kom derved igen. Han sagde, at de manglede en forstanderinde til Stift Rosenborg, og jeg kunne sende en ansøgning ind. Det var jo meget elskværdigt af ham, men det kunne jeg ikke tænke mig. Der var ellers meget henrivende med en dejlig park og udsigt viden om.

Kl. 12 kørte alle vogne og ambulancer ned til Neuen-gammeleiren. Den ligger - såvidt jeg ved - omtrent 15 km sydøst for Hamborg, i lavlandet med tåge ind fra Elben. Afdelingschef Hvass, som skulle lede forhandlingerne, samt lægerne, mødtes med Obersturmbannführer, dr. Rennau, næstøverste for lejren samt Gestapos mand - en fhv. chauffør med et meget markeret ansigt. Ingen af de herrer var af særlig sympatisk udseende. Vi andre holdt uden for gitteret, hvor soldater med politihunde og bøs-serne parat patruljerede. Jeg må sige, at det var det eneste sted, jeg så soldater med vagt i gevær.

Jeg fandt de interne forhold i Hamborg, og så snart vi passerede grænsen, langt mere rolige end hjemme. Uniformerne var kun for frontsoldaterne, og befolkningen var ikke stortalende. Man havde det indtryk, at al den våbenklirren og uniformsopbud var til for at skræmme den nervøse del af befolkningen. Men når man så så på de barnlige ansigter fra 14-18 år, som tittede op af uniformer-

Fra venstre søster Tove (Wöhlk), dr. Krebs, søster fru Hansen samt dr. Volkert i samtale i Friedrichsruh-skoven.

Fru Brandt, DKB-lotterne leder i Padborg, som stod i spidsen for den store opgave døgnet rundt at forestå forplejningen af personale og fanger. En utrolig indsats!

Vi andre måtte vente igen i et døgn

Men nu var gode råd dyre. Vore hotelværelser var forlængst optaget, men vi fik plads på Streibs Hotel. Det var lidt mere gammeldags, men godt.

Vi spadserede atter i Stift Rosenborgs have, og jeg snakkede igen med ministeren. Så kom hr. Hvass og bad dr. Skadhauge ofre sig for ministeren og være diplomat for en aften. Han var nu ikke særlig henrykt ved tanken. Tilmed da hr. Hvass, de to ingeniører, frk. Wøhlk og jeg skulle spise dansk bøv hos fru Teisen i legationen, og hun havde arrangeret fin dessert i glas.

Senere var vi inviteret til aftenkaffe hos konsul Nørby. Konsulen var en stille mand, hans kone en litauerinde med temperament og gestus, nok iblandet russisk blod. De havde en kolossal lejlighed på 12 værelser. To piger - den ene som jeg så - var henrivende og yndefuld. Et dejligt kaffebord var dækket med hjemmebagte kager, rigtig kaffe, god gammel rom og mindre god konjak. Foruden os var der en ung arkitekt Weng og frue, han var oprindelig fra Århus. De boede ellers ved siden af konsulens, men deres hus var udbombet, så for tiden boede de hos Nørbyes. Vi spillede bridge, og inden vi gik, skulle vi have smørrebrød. Så blev der flyvervarsel, men de drejede heldigvis bort fra byen.

Fru Weng og pigen lavede smørrebrød, og jeg blev sat til at dække bord og gik i skuffer og skabe og fandt porcelæn frem. Sølvtoj kom fru en slæbende med. Det var ellers gemt i box. Vi fik øl, snaps og the til. Det var hyggeligt. Herrene kørte os så til vort hotel og ville hente os næste morgen kl. 9.30.

Fredag den 16. marts: Den store dag oprandt

Afdelingschef Hvass hentede os til morgenkaffe, som vi nød i hast hos fru Teisen. Derefter gik turen atter ud til Stift Rosenborg, hvor bilerne holdt. Alle var mødt op med minister Yde i spidsen. Han forhandlede med hr. Hvass, men tog ikke med til lejren. Kl. 12 var vi ved lejren, og denne gang kørte vi ind gennem porten og ind i fængslets gård med alle vore vogne.

Vi havde rigelig tid til at iagttage det, vi kunne se, da vi ventede i 4 timer. Hr. Hvass, lægerne, 4 SS-folk med cheffen, dr. Schmidt i spidsen, og vi andre vandrede rundt, medens vi ventede på, at alle blev aflusede.

Gendarmerne var samme morgen kommet fra Porta i Westfalen. En klynge fanger af forskellig nationalitet betragtede os og vi dem. De danske kunne vi kende på frakkerne fra Røde Kors og skikasketterne. De var på bryttet forsynet med en strimmel tøj, hvor der var broderet eller syet et D, mærket rødt el-

ler sort, det ene af dem betød politisk fange. Havde de to strimler, var de dødsdømt, og der skulle kun en ringe forseelse til, før de blev dræbt. På ryggen var forskellige lapper syet på, så man på lang afstand kunne se, hvilken gruppe eller forseelse de var anklaget for.

Nogle havde et gult kridtkors tegnet på deres hue. Nogle arbejdede i urtehaven, nogle murede, og et sted gik 15 mand med en stor jern-tromle og tromlede en vej, frem og tilbage, frem og tilbage, med 5 sekunder mellem hvert skridt.

Jeg blev ganske uhyggelig til mode. Det mindede mig om vanvidscenen i Strindbergs »Drømmespil«. Vi fik også rig lejlighed til at se de to næstkommanderende for Neuengamme-lejren, dr. Rennau, oprindelig forbindelsesled mellem svenskerne og Himmler, og Thumann, mellem Gestapo og Pauli, to ærkeskurke! Øverstkommanderende var Pauli.

Langt om længe kom en konvoj med hjemsendte fanger. Det hjalp. En ambulance kom kørende med alle de dårlige fanger, som de havde stablet op i siddestilling. Det var et meget nedtrykkende syn. Jeg må sige, at kunne blikke dræbe, så havde jeg dræbt den læge, som fulgte med.

Imidlertid var en lille deling grænsegendarmen, iført deres smukke uniformer, forrest,

Gendarmerne skulle hentes

Efter endeløs ventetid kom en udsending igen med den besked, at vi skulle komme igen næste dag kl. 12. Gendarmerne var i en fangelejr i Schandelah, i Braunschweig eller i Porta, og de skulle hentes. To af vore rutebiler skulle køre den tur på 400 km og hente dem samt bringe dem til Neuengamme til aflusning. Men hvad der var mindre morsomt var, at de skulle have busser derned. Det var temmelig ubehageligt, da de (gendarmerne) lugtede nederdrægtigt af salmiak og havde lus. De var blevet behandlet infamt, fortalte de. Vagten sparkede dem og slog dem og kaldte dem blodige hunde. Chaufførerne kørte på Mecodrin.

Kort tid efter et flyangreb på de danske busser og ambulancer i Friedrichsrh. Yderst tv. skimtes Hvass (helt i sort tøj) i en rådslagning med Bjarne Paulsen (med blød hat og ryggen til) samt Finn Nielsen (med kasket).

En dansk kolonne i Neuengamme. På billedet bl.a. dr. Lorenzen og Hvass.

civilister bagest, alle med deres pakkenelliker, marcheret op. En af grænsegendarmene kom i min ambulance, han havde lungebetændelse. Desværre fik vi ikke lejlighed til at se de raske, frie mennesker stige til vogns, da frk. Wøhlk og jeg havde nok at gøre med at tage os af alle de syge. Det var nedslående.

Det, der prægede dem alle, var afmagring, lungebetændelse, empydemer, opererede og pleuritter, phlegmoner, dysenteri og decubitus. Jeg havde nok at gøre med at lægge dem til rette på de umage bårer uden madras, kun med et tæppe under sig.

Jeg vil til min død huske en meget afmagret grænsegendarm, en ældre mand (mon han lever endnu, medens jeg skriver dette, jeg tror det ikke). Han havde vist mistet nogle fingre. Men afmagringen! og udtrykket i dette magre ansigt. Overjordisk forklaret som om hans sjæl var helt ånd, men med et strålende og dog fortvivlet blik.

Jeg forsøgte at smile til ham, men det blev vist kun en grimasse. Jeg håber, at han kunne se, at jeg smilede velkommen til ham, skønt jeg græd. Jeg kunne have dræbt den tyske læge, som vel også måtte have et ansvar for dem. Hvad mon de ville sige, hvis vore læger ville behandle deres flygtningeskarer på samme måde!

For hver af patienterne udfyldte vi en seddel, som alle blev afleveret til afdelingschef Hvass. Desværre sagde vi farvel til denne elskværdige mand, og i forvirringen glemte jeg at give ham resten af de lånte francs samt kvittering

for de brugte. Men det ordnede jeg, da vi kom hjem.

Vi kørte atter gennem Hamborg, men en anden vej ud end ind. For hele denne bydel lå også i ruiner. Jeg fik ikke meget at se, da jeg sad i ambulancen fra Neuengamme til Bonn. Vi kørte hurtigt for at komme så hurtigt som muligt ud af landet.

De 4 SS-folk var anbragt i hver sin rutebil. Jeg fik taget støvler og sko af mine patienter og lagt dem godt til rette og dækket dem godt til med tæpper, da de alle var højfebrile. De var på bækken og skulle alle lade vandet, og da den ene havde dysenteri, måtte jeg vaske mig godt efter hver gang. Det var jo også et ret besværligt foretagende, da vognen kørte i stærk fart, og jeg blev slynget hid og did, så inden aften var jeg blå på arme og ben. Bækkenerne tømte CBU for mig og skyllede dem ved en lille hane, de havde udenfor på vognen.

Gendarmene fik mad og drikke, men jeg gik meget forsigtigt frem, da de arme mennesker ikke var vant til at få mad.

Flere fortalte, at havde de ikke fået Røde Kors-pakker, havde de ikke levet, da de kun fik en humpel rugbrød morgen og aften med en lille skive syntetisk margarine på og kålrabisuppe til middag.

Hver time standsede vi, og alle mand kom fra borde for at lade vandet.

Vi nåede grænsen kl. 23.45. Frk. Wøhlk og jeg havde ikke fået noget at spise fra kl. 9.30 morgen. Jo, jeg fik en cigaret og to kiks. Middag fik jeg kl. 4.30 morgen og frk. Wøhlk kl. 7.30.

Gendarmernes familie blev jaget væk

Jeg havde glædet mig til at se grænsegendarmernes familier ved grænsen, men det var mørkt, og de blev drevet væk fra vognene. Det lykkedes alligevel for nogle at få trykket hinandens hænder. De græd, de stakler, og vi med dem.

Noget før vi nåede grænsen, byttede dr. Lorentzen plads med mig, for at jeg kunne komme ned og hilse på nogle af gendarmene. SS-manden sad lige uden for døren og forstod dansk. Men jeg måtte sige: »Velkommen hjem allesammen. Synes De ikke, luften er helt anderledes frisk end der, hvor De kommer fra?« Jo, det syntes de alle som een. Jeg delte æbler ud. Det havde de ikke smagt, siden de var hjemme.

I min ambulance kom min gendarms kæreste og var lykkelig over at se ham. Hun var henrivende at se på, og deres gensynsglæde vil jeg altid mindes. Mændene så bort, og jeg tudede. Gensynet mellem gendarmen og hans fader var heller ikke til at tage.

Ved Kruså fik jeg to mand til ind i ambulancen, og de syge kom sammen i een, da de skulle fremstilles i Frøslevlejren sammen med de raske gendarm. Alle gendarm blev løsladt undtagen een, hvis papirer ikke var i orden. Alle civilisterne var løsladt og kom i karantænestationen undtagen en fra Svendborg, som blev overført til Frøslevlejren. Frk. Wøhlk kørte derud med dem samt SS-manden. Nu havde vi ikke brug for dem mere. Under normale forhold var det raske, flinke folk, men i krigstid fjender.

Alle civilister kom så i karantænestationen, også de dårlige. Der fik så dr. Skadhauge og dr. Lorentzens amanuensis i gang med at undersøge de dårlige, og jeg med at tage temperatur. Vi havde givet dem forskellige medikamenter, medens vi kørte. De fik alle varm the og franskrød med og uden ost. Ambulancen med de syge gendarm kom tilbage fra Frøslev, og de dårlige civilister blev lagt i ambulancerne. Frk. Wøhlk kørte med dem til sygehusene i Sønderborg og Åbenrå, 15 ialt.

Imens kiggede vi på de mere raske, hjalp dem til rette, gav pulver og hostesaft og fik dem til ro, hvad de trængte forfærdeligt til. Det var glimrende, at der var lavet en stor jungle af kold the til om natten.

Middagsmad kl. 4.30 morgen

Efter vel udført arbejde gik vi hen på Bov Kro og spiste til middag kl. 4.30 om morgenen. Suppe og svinекoteletter. Vi fik øl og snaps til. Overfor sad SS-mændene.

Jeg havde lagt mærke til, at en af vore chauffører var meget bleg og sad og var ved at falde i søvn. Vi troede, at han var overtræt. Men det viste sig, at den stakkels mand var gået over gevind. Han havde før på dagen sagt til sin kammerat: »Ser du ikke, at tyskerne er efter os?« Kammeraten sagde, at det var noget sludder.

Vi gik til vort logi ved 5.30-tiden. Lidt efter gik chaufførerne, men vor blege ven styrtede hen ad vejen. De andre troede, at han ville skynde sig i seng. Men manden styrtede ned over engen, gennem krat, og hans ansigt var ganske forrevet. Han havde tabt kasket og taske.

Han løb fra tyskerne, som han mente var efter ham. Kammeraten gik i seng og sov til næste dag kl. 16, så derfor anede ingen, at manden var forsvundet. Der blev sat en eftersøgning i gang, men uden resultat. Der blev sat vagt ved overfarten til Sjælland. Sent om aftenen fik man at vide, at han havde sovet på et høløft et eller andet sted. Sent på aftenen kom han hjem, tilsyneladende i orden. Det var selvfølgelig en hård kost for hans overanstrengte nerver at sidde kl. 5 om morgenen over for 4 SS-folk. Han kunne heller ikke tåle turen til lejren. Da han senere kørte med os til Jylland, var der intet i vejen.

Lørdag den 17. marts vaskede jeg en bluse og gik i lejren efter middag. Om formiddagen gik dr. Skadhauge, frk. Wøhlk og jeg en rask tur. Tegwalds yngste købte aviser og blade for mig og delte ud i karantænestationen. Drenge var så interesseret. Vi gik stuegang, og det var så mor-

somt at se, hvor de allerede havde rettet sig. De havde fået varmt styrtebad. Der var en halv snes brusere og dejlig varmt vand. Flere havde barberet sig, og de var i gang med at pudse støvler.

En biografejer i byen tilbød gratis billetter. Dr. Skadhauge sagde først ja, men fik alligevel betænkeligheder om, at byen måske ville komme med kritik, hvilket også var ganske rigtigt. At der alligevel var et par, der listede derhen, er en anden sag.

Om eftermiddagen var vi til kaffe hos frk. Rasmussen og om aftenen hos dr. Lorentzen.

Søndag den 18. marts var jeg med dr. Jeppesen (dr. Lorentzens vikar?), kæreste og fru Lorentzen ved Frøslevlejren. Den mindede om Horserød, lå smukt og bestod af tre huse, var indhegnet, og der var et minefelt uden om, som lignede små hvide cementcylindere på ca. 10 cm i diameter og var ca. 40 cm lange, forbundet med ledninger.

Lejren havde 4 observatørstårne. Da vi var der, var der ingen vagt uden ved porten, og han havde kun en pistol ved bæltet og var ellers ikke bevæbnet. Vi så to internerede køre kul ind i lejren, fulgt af en tysk soldat. De unge mennesker var i god foderstand, og humøret var højt. Da de så skulle passere os og dreje ind i lejren, drejede den ene ned ad vejen bort fra lejren. Den anden råber: »Hov kammerat, det er den forkerte vej.« Vi siger: »Nej, det er den rigtige vej inden længe.« »Ja, her har jeg gået i 8 måneder og kørt kul.« Jeg sagde: »Vi venter på dem meget snart,« og så morede alle tre sig dejligt.

Da vi havde spist til middag, gik vi alle hen hos dr. Lorentzens for at følges ad til Padborg og hilse på næste konvoj og eventuelt være til nytte. Da konvojen var i Kruuså, blev der ringet. Så for vi alle af sted. Desværre var det mørkt. Kl. var 19. Dr. Tofte-mark, plejemoder, frk. Foged fra Finsen og afdelingssygeplejerske, frk. Inger Jensen kom med 69 betjente, 23 civilister og uniformerne fra 50 betjente, som var døde siden januar. Det var meget griben-

de, alle, der kunne, forlod vognene en lille stund. Og pludselig begyndte alle at synge første vers af vore to nationalsange, og derefter råbtes der hurra.

Frk. Jensen kørte med betjentene til Frøslev, og jeg ved ikke, om de blev frigivet. Vi andre tog til karantænestationen og hjalp frk. Foged, så hun kunne gå lidt tidligere. Der var kun to indlæggelser, to lungelidelser. Resten af skavankerne ordnede vi og fik dem til ro. Imidlertid blev det ordnet af SS-folkene, at vi - da vi havde flest jyder - ventede en dag for at få jyderne med op gennem Jylland, og de andre samlede øboerne.

Baronesse Wedell-Wedellsborg, også kaldet Baronessen, havde for tiden stude i Røde Kors i Padborg, hvor hun sammen med sekretær Bløcher fra Socialministeriet var til megen hjælp mellem pårørende og lejren. Hun spurgte mig: »Hvordan kommer De egentlig her?« Jeg pegede på mit emblem og sagde: »Ja, hvordan? Jeg kender forskellige, som har med det at gøre.« Unægtelig styrtede noget af baronessen. Efter at der var faldet hvile over de trætte, gik vi andre tilbage til Hotel Padborghus.

Mandag den 19. marts kørte vi fra Bov efter at have fotograferet fangerne uden hat for at vise Autostrada-klippingen. Vi satte en af i Fredericia og en i Kolding.

Ved en kiosk på torvet holdt vi, da der var en hel del, der ville ringe hjem til Århus, og jeg ville ringe til dr. Møllers og spørge, om de kunne huse dr. Skadhauge, frk. Wøhlk og mig. Men manden i kiosken påtog sig det, og da jeg ville købe aviser, ville han give den omgang, da han selv var kommet hjem for to måneder siden. Da vi gled ind i Århus, var alle glade. Tre skulle til Aalborg og en til Frederikshavn.

Der gik ingen persontog, men dr. Skadhauge fik det ordnet sådan, at de kom med et godstog senere på eftermiddagen. Da vi holdt foran rådhuset, sprang en af dem ud og forsvandt ind i en bagerforretning, og ud kom han og to svende med 6 bakker flødeskumskager. Vi samlede

mægtigt opløb.

Derefter kørte vi til socialkontoret med næstformanden for Røde Kors Jørgen Vortek. De frigivne blev trakteret med en ret varm mad, 50 kr. og det tøj, de trængte til. Vi tog afsked med vore venner. Chaufføren blev indkvarteret på Ritz, og vi tre andre gik til vore venner, hvor vi overnattede, fik bad og følte os vel.

I fangelejrene var straffene mange og vekslende. Der var fanger, som havde haft det samme undertøj på uden vask i et halvt år.

36 timers appel skulle være frygteligt. De blev kommanderet op på rad og række. De måtte ikke træde af på naturens vegne i den tid. Besvime de, hvad de selvfølgelig gjorde, når de heller ingen mad fik, blev de stødt op med geværkolben. Døde de, blev de kastet i en bunke (er det ikke vanvittigt?).

40 hollændere skulle hænges hinanden i langsomt tempo! Nogle fanger fik hovedet skåret af i levende live - det må være løgn!!

Et sted var der 23 danskere sammen med 200 russere. Når der var luftalarm, stod der en bødde ved hver side af nedgangen til beskyttelsesrummet og piskede dem, for at få dem til at gå hurtigt nok derned, så de kom til at træde fingre og tæer af hinanden. Neden for stod russerne og skar lommerne op og stjal fra dem. De frigivne havde også et skyblik, når man kom til at røre ved deres sparsomme ejendele. De måtte næsten altid sove med det under hovedet, eller stjal russerne fra dem.

Oversigt over nogle fangelejre i Tyskland:

Neuengamme ved Hamborg,
Bergen-Belsen ved Celle,
Schandelah i Braunschweig,
Porta ved Minden i Westfalen, ved Weimar,
Mühlberg ved Torgau,
Buchenwald syd for Harnzen,
Dachau ved München,
Theresienstadt jødekoloni i Bøhmen og
Ravensbrück ved Berlin (kvindelejr).

Den tyske dr. Schmidt var meget stolt af det enorme kulturfremskridt, de havde nået ved at indrette bordel i lejrene, hvor hver overfange eller officer havde et bordelkort til en gang om måneden at besøge det. Jeg har ikke kunnet konstatere, om det var løse piger fra Frankrig (zigeunersker), eller det var russiske og polske kvinder. Er det det sidste, er det noget af det mest modbydelige raskab mod disse kvinder.

Alt tydede på, at jeg 1. påskedags morgen den 1. april skulle tilsluttes en transport, som skulle sendes ned til Det danske Hjelpekorps, som skulle udsendes til Friedrichsruh for at bistå det såkaldte Bernadotte-korps.

Den 31. marts ringede Sundhedsstyrelsen for at få mine data. Senere på dagen ringede Socialministeriet, at de ville sende ministerbilen efter mig næste morgen tidlig kl. 5.35.

Alt så meget truende ud. Russerne og de allierede var 400 km fra hinanden. Meningen var, at vi først og fremmest skulle bringe de ca. 1.500 danske politifolk tilbage til Frøslevlejren.

*

At blive abonnent

Bladet redigeres med henblik på at bringe stof, der har en særlig interesse for modstandsfolk, enten de blev arresteret, deporteret eller de havde den lykke at undgå frihedsberøvelse.

Men alle kan blive abonnenter. Du finder adressen på blades forretningsfører på bladets side 2 højre spalte.

Red.

Træk fra 9. april 1940 i Sydjylland, især omkring Vejle

Af Johs. Rasmussen

Her nogle spredte træk fra folk fra Vejle, Fredericia, Give, Sdr. Omme, Børkop, delvis samlet fra Vejle Amts Folkeblad i dagene omkring 50-års-dagen for 9.4.1940, altså i 1990, delvis fra andre kilder.

Vejrhanen snurrede på Sct. Mortens Kirke

Fhv. mangeårig redaktionschef ved Berlingske Tidende, tillige kunstmaler, og 9.4.1940 ung journalist ved VAF, Poul Fløe Svenningsen, mener, at de tyske fly hin sørgelige 9.4.40 fløj så lavt ned over Vejle, at de fik vejrhnen på Sct. Mortens Kirke til at snurre rundt af lufttrykket. Han skulle vide det, for her midt i Vejle lå VAFs bladhus lige overfor kirken. Løvrigt leverede samme Poul Fløe Svenningsen i nogle år næsten ene mand alle de lokale fotos, som bladet bragte. Bl.a. gode fotos fra 9.4.40, hvor han tog sin cykel og drog ud ad Koldingvej mod syd - mod Højen, hvor han tog sine første billeder af tyske tropper på vej mod Vejle. Og mange naturligvis kun på viderefart nordpå.

VAF var timer forsinket

Den 84-årige fhv. chefredaktør af Randers Dagblad, til det ophørte, Axel Rye, var 1935-45 redaktionssekretær på VAF. Han husker om 9.4.40, at bladet lavede hele tre noget forskellige forsider. Kun den seneste af dem kom ud til læserne. Og bladet gik først i trykken ved 17-tiden, næsten tre timer senere end ellers. De første sider var fyldt med de mange officielle erklæringer fra regering, Folketing osv. Også at København allerede kl. 8 morgen var i »tyskernes hænder«, som en overskrift lød. Inde i den dags avis fandt man dog også et »opmuntrende« telegram, nemlig at et stort tysk troppetransportskib var sænket i nærheden af Kristiansand i Sydnorge. 150 af de ombordværende 300 omkom.

Det, man havde skændtes om i månedsvis, om vi skulle

mørklægge landet, kom som et tysk dekret med virkning fra samme aften. Et andet telegram sagde, at 1 Rigmærk skulle svare til 2 danske kroner, når tyske tropper skulle betale. Og 100 mand fra den danske garnison i Sønderborg skulle indkvarteres i det sydlige Vejle, bl.a. omkring den smukke Vejle Vindmølle.

Og bortset fra de mange tyske tropper på vej op gennem Vejle og hele Jylland, nogle nok med Norge i tankerne, så fik hele Vejle 9.4.40 kl. 19 om aftenen 240 mand med artilleri og tanks. Kl. 3 nat kom yderligere 200 mand fra luftværnsstyrken og 50 mand af rytteriet med 69 heste. Alle fandt kvarter i fx Arbejdernes Forsamlingsbygning, på Vejle Teater, i Håndværkerforeningen, Højskolehjemmet og Hotel Royal. Og officererne blev indkvarteret på de bedre af byens hoteller.

Allerede den 11.4.45 noterer VAF, at mere end 1000 tyske soldater skal blive i Vejle, så alle byens gymnastiksale skal i brug, mens man mindst muligt vil lave private indkvarteringer.

Løfting ville skyde med det samme

Den 88-årige skovrider Ebbe Løfting, Vejle, var i flere år under besættelsen byleder i Vejle for modstandsbevægelsen, indtil han måtte flygte først til Fyn, siden til Sverige. Men allerede 9.4.40 var han ved at tage det første opgør med de tyske besættelsestropper.

Han blev vækket kl. 6.30 om morgenen af en nabo, der oplyste, at tyskerne havde besat Danmark. Som så mange med ham, troede han ikke straks på meddelelsen. Men da han kiggede op i luften, blev han overbevist. Tyske bombefly kom lavt ind over landet.

Han ilede ned ad vejen til et dansk antiluftskys-batteri og spurgte, hvorfor de dog ikke skød. En af soldaterne svarede, at der var ordre om ikke at yde modstand. Så løb Løfting ind efter sit jagtgevær.

Han overvejede, men afstod dog fra at gå i kamp den dag.

Hvorfor var 5/6 del af soldaterne hjemsendt 9.4.40?

Den 71-årige Frits Sørensen, Højen ved Vejle, var 19-årigt bybud i Vejle, da han blev indkaldt som soldat 10.10.1939 ved 2. batteri i Fredericia. Men hurtigt blev han overflyttet til Odense Kaserne. 75 øre om dagen i løn.

1938 og 39 var han med en kammerat på cykeltur i Tyskland. De så bl.a. Hitler selv, da der var »Partidag« i Nürnberg. Han har studeret krigens gang og undret sig over, at man ved krigens start i efteråret 1939 havde 36.000 soldater indkaldt i Danmark, mens man 8.2.1940 kun havde 6.263 soldater i trøjen.

Kl. 4.30 om morgenen lød alarmen på kasernen i Odense, og snart hørte og så man tyske fly over Odense. Hans gruppe blev sendt ud i forstaden Bolbro og kom i flyverskjul. Men snart blev man sendt tilbage til kasernen, og ved middagstid kom de første tyske tropper til kasernen. Efter krigen var han i 5 år fængselsbetjent på St. Grundet i det nordlige Vejle og havde en tid tøjforretning, til han lagde op.

Har skrevet bog om besættelsen

Den 67-årige ingeniør Niels Ebbe Lundholt, Anholtvej, Fredericia, var en af dem, der straks tog fat på modstand, da Danmark efter 9.4.40 blev besat. Han var dengang 15-årig mellemskoleelev på byens latinskole og drev det til smådrillerier. Fra 1942 blev det stærkere. Nu var han elektrikerlærling og kom i Fredericia og Omegns Terrainsportsforening. Han var sammen med gode kammerater med til så mange ting. Ofte fik de slet ikke sovet ud, men sad på cyklerne til eller fra en aktion og var ved at falde i søvn. En dag gik det galt, men han slap heldigt ud af byen og kom siden til Den danske Brigade i Sverige. Hele perioden 1940-45 har

han beskrevet nøje i sine dagbøger, så han ved 50-års-dagen i 1990 hos Amtscentralen for Undervisningsmidler i Vejle kunne udsende et koncentrat af sine oplevelser på 72 sider, kaldet »Fra terrain-sport til hjemmefærd 1940-45«.

Var de synske?

Næsten synsk sagde nogle gymnasieelever på Djursland til hinanden på et studenterkursus på Rønde Højskole den 8.4.40 om aftenen: »Det er farligt. Hvem ved? Måske ser vi det tyske flag vaje over posthuset i morgen«. Man havde i dagens avis læst, at tyskerne havde sænket nogle skibe ved Norges kyster.

Sukker i cementen

En af studenterne var Peter Hviid, opvokset i Børkop og nu mange år efter flyttet tilbage til Børkop som pensioneret sognepræst. Han fortæller, at der gik mange rygter næste morgen, da man i luften så tyske fly. En råbte »Tyskerne kommer«, en anden mente, at der var 2000 faldne danske soldater i Sønderjylland.

Ind imellem sin læsning i de år var han også med til at bryde brunkul i Midtjylland.

En tid tænkte han på at arbejde for tyskerne, når de byggede på deres danske »Vestvold«. Han sparede sukkermærker sammen - for at kunne komme sukker i cementen og ødelægge så meget som muligt for tyskerne. Endelig kom han i efteråret 1944 med i en sabotagegruppe, hvad hele tiden havde været hans højeste ønske. Fra Århus udgik hans og den øvrige gruppes arbejde af mange slags. Natten til den 5.5.45 stod hans gruppe i Den gamle By i Århus og ventede på, at de tyske vagter i nærheden skulle overgive sig. Kl. 8 ringede kirkeklokkerne, og dagen forløb bedre end ventet, selv om 3-4 personer rundt i byen blev dræbt.

Gruppen opløst

Pensioneret skovfoged Erik Jessen-Klixbyll, Sdr. Omme, husker om de fem år, at han netop var færdig med sin uddannelse og 9.4.40 befandt sig i Rold Skov. De så i Nordjylland, hvor flere troe-

de, det var britiske fly, på himlen. De blev hurtigt klogere. Senere på besættelsen slog han sig ned lidt udenfor Randers, og kom med i en aktiv gruppe, indtil tyskerne afslørede dem. Skød en sabotør og sendte to til Frøslev, mens resten gik under jorden. Jessen-Klixbüll kom til Svendborg.

»Jeg blev så dansk«

Den 85-årige Gerda Iversen, Tinnest ved Give, boede 9.4.40 i Helsingør. Og da hun på havnen dér samlede et af de tyske »Oprop« op, blev jeg straks så dansk, siger hun. Hun var 33 år og engelsk og tysk korrespondent. Hos nonnerne, Sct. Vincent-søstrene, gik hun til fransk-timer og så, hvordan de skjulte jøder og modstandsfolk.

Og snart husede hun og hendes mor også folk på flugt. Hun kom med i en Holger Danske-gruppe i 1943. En dag gik det galt. Tyske soldater og en stikker, en fhv. Wiener-dreng, stod og hev hende ud af sengen. Siden sad hun bl.a. på Kronborg og i Vestre Fængsel, til hun havnede i Frøslev.

Her traf hun sin senere mand. Han virkede i snedkeriet, hvor hun hentede brænde, illegalt. Efter krigen kom en betjent en dag hjem hos hende i Helsingør og spurgte, om gartner Chr. Iversen fra Vinding ved Vejle måtte komme og besøge hende. Ham, hun havde hentet brænde hos. Hun samtykkede. De blev snart gift og boede siden 1947 i Tinnest. Nu har hun været enke i 14 år. Ofte har hun været ude at holde foredrag om besættelsen.

De kendte Fredericias gader lige fra 9.4.40

Den 74-årige fhv. redaktionssekretær på Vejle Amts Folkeblad, Axel Rude, Vejle, siger om sin 9. april 1940 bl.a.:

- Jeg var dengang journalistev på Fredericia Socialdemokrat. Jeg havde den senere borgmester Ingvar Arntsen - et fint og hjerteligt menneske med en stilsfærdig humor - som min redaktør.

- Som bladets eneste journalist var det min opgave at være den første på redaktionen, tænde op i sætteriets kakkelovn, køre på cykel på

posthuset for at hente posten og lægge den parat.

Jeg mærkede intet usædvanligt den morgen og gik igang med de vanlige gøremål. Først med høretelefonerne på, i fællesskab med en lang række andre dagblade, og dem var der jo adskilligt flere af i 1940 end nu i 1992, at modtage nyt fra Ritzaus Bureau, som staccato læste op af døgnets nyt for alle abonnenterne. Til min store forbavselse svarede RB ikke. Forbindelsen var død som en sild på Fredericia Havn.

Endnu mens jeg undrede mig, gik døren op og Arent kom ind, fuldkommen bleg, men roligt og venligt som altid sagde han: - Tyskerne har besat landet. Jeg svarede måbende: - Det er da løgn. - Nej, desværre, sagde Arent.

Så kom journalisten op i mig: - Det må jeg ud at se på. Ud sprang jeg ad døren med blokken i lommen. Men der blev intet skrevet. Nu hørte jeg de tyske flyvere. Og så, at gaderne flød med det siden så berømte »Oprop«. Jeg styrede mod en af Fredericias Volde, hvorfra der var vid udsigt. Jeg lagde mig på maven, så ud og blev klar over, at Garnisonens soldater var rykket ud. Min tanke var: Bare de ikke skyder. Jeg tænkte på de hundreder af hjem, hvor husmødrene nok intetanende var optaget af familiens og børnenes trivsel.

Senere blandede jeg mig med de andre i gadebilledet og stod lige så trist og ulykkelig og så kolonne efter kolonne af tyske tropper marcherende taktfast gennem byens gader. Jeg har aldrig glemt disse følelser, men må indrømme, at jeg samtidig var målløs over, i hvor høj grad de tyske besættelsestropper var fuldkommen på det rene med, hvordan gader og veje lå i Fredericia. Nok er det en fæstningsby med vinkelrette gader. Men for mig var der noget underligt dæmonisk i den selvfølgelighed, hvormed de tyske officerer og soldater marcherede frem med deres egne officerer som »færdselsbetjente« ved fx vigtige gadekryds. Den tyske krigsmaskine fungerede perfekt.

Lykkeligt, at den danske modstandsbevægelse siden, sammen med de allieredes

uhyre anstrengelser, var med til at bevise, at samme tyske hære kunne pilles fra hinanden.

På Luftværksskole ved Bernstorff Slot

Fhv. brandassistent C.C. Christensen, Sæteren 7, Vejle, som 1. august fylder 84 år, er indfødt vejlenser gennem flere generationer. Alligevel faldt hans 9. april 1940 udenfor Vejle.

Han var dengang i København. Som elev på Luftværnets Befalingsmandsskole, der fik sin undervisning på Bernstorff Slot. Men deltagere boede spredt ude i København og omegn. Denne morgen vågnede C.C.C. ved et nederdrægtigt spektakel. København havde endnu dengang sporvogne, så først troede den unge søvndrukne mand, at det var derfra larmen kom. Men ved at stikke hovedet ud ad vinduet, så han jo nok, at årsagen var noget langt værre: grå fly med sorte kors. En flok, der krydsede frem og tilbage over hovedstaden.

Sandheden om 9. april?

C.C. Christensen bemærker, at vi får nok aldrig klarhed over, hvad man tænkte i København, eller hvad datidens ansvarlige i Danmark egentlig vidste. Men i Vejle vidste vi allerede fra midten af marts, at noget var helt rivende galt. At der samlede sig lange tyske militærkolonner syd for Flensborg og syd for Avenstoft ude på Vestkysten. Vi var nogenlunde klar over, at drømmen om neutralitet, som Danmark havde oplevet det i 1914-18, ja det var kun en drøm. Men alligevel virkede disse dystre fly stærkt på en. Jeg var, som alle andre, indstillet på en krig over landegrænserne, men slet ikke forberedt på luftkrig.

Ude på Bernstorff Slot mødte alle straks undtagen en brandmand, der var kaldt til en storbrand. Så blev vi genet sammen og fik besked på, at vi måtte betragte os som »internerede«, indtil der forelå nærmere fra besættelsesmagten. Reformationen havde endnu ikke afskaffet bureaukratiet her til lands. Tyskerne så vi intet til. Men det lykkedes mig at få plads i et tog til Jylland. På havne-

molen i Nyborg så jeg den første tyske uniform, ja, for mig den eneste den dag. Og de siden så berømte »Oprop« så jeg først senere. Mit eneste første indtryk af invasionen gennem Jylland opfattede jeg ved gennem min telefonsamtale at høre en stadig motorlarm.

»Illegale« fotos

Jeg kom hjem til en komplet mørk by. Og mørk bane-gård. Men jeg fandt da frem til Politigården, hvor jeg skulle aflægge rapport. Og så hjem. Mørklægningen var total. En tysk pladskommandant i Kolding komplimenterede den lokale politikommis-sær og sagde, at her var tale om disciplin. Kommissæren svarede: »Kein Disciplin, sondern Kultur«.

Der havde været kampe i Sønderjylland. Sine stede ret blodige, da soldaterne dernede troede, at soldater skulle slås. Men det hørte vi meget lidt om i Vejle. Først langt hen i april 1940 kunne man købe en serie fotos fra fæstningerne dernede. Det var den første illegale budstikke. Og det blev ikke den sidste.

»En venligtsindet nation«

Den 10. april om morgenen gik jeg ud i byen på opdagelse. Jeg så bl.a. en tysk afdeling blive udladet på Vejle Godsbanegård. Kompagnichefen forklarede sine soldater, at de var kommet til et venligtsindet land, som de skulle beskytte mod engelske angreb. »Jeg siger dette danske åbent, da jeg ved, at adskillige af de danske, der står her omkring, forstår, hvad jeg siger«, buldrede han løs. Det gjorde mange af os vel også, men om vi troede på det, var noget helt andet.

Hurtigt blev en del offentlige bygninger i Vejle belagt med tyske tropper. Fx fik skolerne mange besværligheder. Der foregik hele tiden en jævn strøm af tyske tropper mod både syd og nord. Teatret var belagt. Og både i Nørreskov og Sønderskov stod en mængde tyske køretøjer med dækningsvolde og mandskabshytter.

C.C. Christensen havde en god iagttagelsesevne. Og han skrev i tide en del af sine erindringer fra besættelsen ned.

Men vi får slutte her.

USA blev taget på sengen

2. Verdenskrig: Pearl Harbor
144 sider. 199 kr.
Det ny Lademanns Forlag

Som det 10. bind i Lademanns udmærkede serie om 2. verdenskrig foreligger nu et bind om »Pearl Harbor«. Bogen, i format og rigt illustreret, er som de tidligere bind redigeret af oberstløjtnant Eddy Bauer.

Vi begynder med det overraskende japanske flyangreb på Pearl Harbor på Hawaii den 7. december 1941 kl. 8 morgen. Og bogen slutter 5. juni 1942, da Japan lige har tabt et stort søslag og tabt meget af sin handlefrihed. Heldigvis. Alt betinget af god amerikansk strategi. Og en stor bunke held. Men tilbage til 7.12.41. Skønt man på de amerikanske radar havde set nogle japanske fly en halv time før det frygtelige angreb, så foretog man sig intet. Man troede helt fejlagtigt, at det var nogle »flyvende fæstninger« på vej fra Californien til Pearl Harbor.

Så de 214 japanske fly havde frit spil hin søndag morgen. Under dem lå USA-kasernerne i rad og række. Og i havnen tæt ved lå den amerikanske Stillehavsflåde for anker. En katastrofe, da japserne slog til. Til det sidste havde USA og Japan siddet ved forhandlingsbordet om andre ting. Så på alle måder forstod man den amerikanske præsident Roosevelt, da han efter denne militære katastrofe sagde: »En nedrig handling, vi aldrig vil glemme.«

Dette og meget andet på den tid, da japanerne trængte frem overalt i Asien og omkring Stillehavet gjorde, at disse solens sønner troede sig uovervindelige. Stærke kræfter i Japan ønskede krigen. Ville i lag med USA, England, Frankrig, Holland

og deres mange kolonier. På Filipinerne tog det japanerne 8 måneder at trænge USA tilbage. Andre steder gik det anderledes stærkt. Men, altså general MacArthur i spidsen for en amerikansk-filipinsk hær kæmpede hårdnakket. Så blev han af Roosevelt sendt til Australien for derfra at lede kampen mod Japan i det sydvestlige Stillehavsområdet. »Men jeg kommer tilbage,« lovede MacArthur. Og han holdt ord.

I ethvert land findes der furer og høge. Fx var fyrst Fumimaro Konoye ministerpræsident fra 1937 mod Japans krige i Kina. Ønskede den i det mindste afsluttet. Og han var heller ikke stemt for en konfrontation med USA. Men han gik som Japans ministerpræsident 3 uger før overfaldet på Pearl Harbor. Og efter krigen tog han sit eget liv. Men admiralerne Nagano og Yamamoto og general Hideki Tojo ønskede til gengæld krigen. Spurgte man dem om varigheden, troede de, der kunne afgøres på to år eller mindre. Varede det længere, kunne de godt se, at det kunne knibe for en endelig japansk sejr. Men som Tojo, der var forsvarsminister, idet han afløste fyrst Konoye som landets leder, sagde: »Så har vi da de 2 år.« Tojo var drivkraften bag 3-magts-alliancen Japan-Tyskland-Italien fra september 1940.

Men efterhånden tog USA sig sammen, fik uddannet soldater og fik tvungen værnepligt. Og fik sat industrien i gang med at lave ubåde, fly og kanoner. Man slog igen mod de lange japanske forbindelseslinjer. I slutningen af 1941 og begyndelsen af 1942 fik USAs ubåde sat skræk i japanerne. Ja, man fik sænket 50 pct. af den japanske fragtskibsflåde.

USA var i begyndelsen af 2. verdenskrig slet ikke i stand til at værne sine mange besiddelser i Stillehavet. Derfor kunne Japan til en begyndelse vinde en række nemme og overraskende sejre. Med hurtig og brutal indsats. Og mente altså, at intet kunne standse dem.

Men en dag vendte billedet. Ved dette binds slutning 5.6.1942, da USA netop har vundet et stort søslag.

Iøvrigt må bemærkes, at Roosevelt og Churchill længe var enige om tesen: Først gøre det af med Tyskland, bag efter med Japan. Det var måske et par gange fatalt set og helt galt, at man sendte store bunker fly via Grækenland til Rusland, mens de allierede stod og manglede de samme store kontingenter fly i fx. Hongkong.

Men USA vandt da omsider, mens Japan tabte.

John Rasmussen

Bog + video + bånd fortæller om besættelsestiden

Kan video-mediet - kombineret med bog + kassettebånd - være med til for alvor at åbne børnenes og de unges øjne for væsentlige aspekter i modstandskampen, under tyskernes besættelse af Danmark?

Det er et af de spørgsmål, som forfatteren og journalisten Peter Laursen søger besvaret med et nyt projekt.

Det består af bogen: »Churchill-klubben går i aktion« (88 s., 78 kr. Forlaget Hellas), et videobånd på 38 min. og et lydbånd, hvor bogens tekst er indtalt til brug for skolernes dansk-undervisning.

På video-båndet fortæller 4 medlemmer af drengemodstandsgrupperne fra Aalborg, Alf Houlberg, Eigil Foxberg, Uffe Darket og Helge Milo, om dristige aktioner mod tyskerne i 1941-42, og beretningen er billeddækket med autentiske fotos og film.

Bogen er skrevet i et letlæst sprog med korte sætninger, så den når en stor målgruppe fra børn i 8-års alderen og til pensionisten, der har svært ved at læse større bøger.

Ideen med kombinationen bog + video + bånd er, at videoen skal inspirere til at læse bogen og omvendt.

Materialet aktualiseres af Søren Kragh-Jacobsens spillefilm: »Drengene fra Sankt Petri«, som har hentet sin inspiration fra Churchill-klubben.

Efterlysninger

Erik Boest, der er politikommissær og et særdeles aktivt medlem af Politihistorisk Selskab, har i de sidste år udfoldet betydelige anstrengelser for at indsamle oplysninger om politiets særlige forhold under besættelsen og umiddelbart efter. I modsætning til, hvad man umiddelbart skulle tro, har politiet været udsat for meget, som der i dag ikke findes skriftlige vidnesbyrd om. Det er derfor meget nødvendigt, at disse ting hentes frem og bliver skrevet ned, inden det er for sent.

På dette område har Boest allerede opnået betydelige resultater. Mangen en politivagt, der blev etableret i de hektiske år og forlængst er nedlagt, er nu glemt eller erindres måske kun af enkelte endnu levende gamle politifolk. Selv interimistiske fængsler for landsforrædere, oprettet lige efter besættelsens ophør, har det vist sig, at der ikke mere findes skriftlige vidnesbyrd om.

Specielt har Boest interesseret sig for at klarlægge forholdene, som de var for de politifolk, der under besættelsen blev deporteret til tyske fængsler, koncentrationslejre, arbejdslejre, krigsfangelejre, lazaretter m.m. Hvor lå de, og hvordan forløb fangenskab og befrielsen for den enkelte fange?

Fra tid til anden har Boest udsendt små breve med spørgsmål til interesserede, og disse breve har i mange tilfælde givet god respons. Derfor har vi bedt Boest samle nogle af de spørgsmål, der i øjeblikket er aktuelle. De bringes - som man ser - nedenfor.

Skulle der blandt bladets læsere være nogen - og dette gælder naturligvis også andre end gamle politifolk - der kan bidrage til at få spørgsmålene besvaret, bedes du hurtigst muligt henvende dig direkte til Erik Boest, eventuelt pr. telefon.

Buchenwaldklubben
v/Hans Andersen

»Efterlysninger«

1. Om reservebetjent JENS OTTO KAARE, der under hjemtransport fra arbejds-

kommando »Teutschenthal« til STALAG IV B, Mühlberg an der Elbe, den 29/3-45 fik beskadiget sit ene øje ved tog-eksplosion på Eilenburg jernbanestation, og som den 4/5-45 fik fjernet øjet på ukendt lazaret i Leipzig, hersker der fortsat nogen uklarhed.

Hvorledes kom Kaare i begyndelsen af juni 1945 tilbage til Danmark? Der er afgivet flere delvis modstridende forklaringer.

2.

Vedr. KNUD OVE HANSEN fra arbejdskommando »Bahnmeister i Markranstädt« - sydvest for Leipzig - hersker der fortsat megen uklarhed. Det vides, at han fra revier i Leipzig overførtes til

specialrevier i Schmorkau - nordøst for Dresden og på højde med Riesa. Vi er endvidere bekendt med, at han via den russiske og amerikanske besættelseszone havnede på et amerikansk hospital ved Charlonsur-Marne i Frankrig.

Hansen kom hjem i slutningen af juni 1945 via Brüssel.

Hvordan kom Hansen hjem til Danmark? Også her foreligger delvis modstridende forklaringer.

3.

Savner oplysninger vedr. den af Gestapo i Helsingør anvendte ejendom/villa »Rosenlund« - som blev beslaglagt af tyskerne samtidig med »Wisborg« ved Helsingør.

4.

Savner oplysninger om Gestapos villa ved Rungsted - efter foreliggende oplysninger skulle villaen ligge på landsiden af Strandvejen - men hvor?

Kriminalrat Hennemann var en overgang chef og Brandt og Madsen var tilknyttet som tolke m.v.

5.

Oplysninger savnes om stikersken Hallas, der »virkede« i det midt- og sønderjyske område. Hun kom fra Haderslev. Døde på Augustenborg Statshospital - formentlig inden dom.

6.

Politihistorisk Selskab vil gerne i forbindelse med tidligere aktive politi-modstandsfolk for at høre deres beretninger.

Mit researcharbejde er hovedsagelig for »Politihistorisk Selskab«, men lejlighedsvis falder der noget af til Museet for Danmarks Frihedskamp 1940-45 - men aldrig uden direkte aftale med pågældende, der har meddelt mig oplysningerne.

Min adresse: Rigspolitichefen, Politihistorisk Selskab, Besættelsetidssamlingen, Slotsherrensvej 113, 2720 Vanløse - tlf. 31-741448 lokal 295 i kontortiden.

Siden med farvefotos

Både værten Hans Bøjlund, Kolding, og værtinden, Søster Lærche, Hvidovre, befandt sig godt ved Neuengamme-foreningens nytårsfest, så det gjorde medlemmerne også. Der var tid til at spise og tid til at passiare, og det hele foregik afslappet.

Tidligere foregik en sådan sammenkomst om aftenen, men nu fortrækker man dagtimerne, så kan tilrejsende benytte toget, hvor der jo er gunstige priser på billigdage-ne.

Man slipper også for besværet med at finde en parkeringsplads. I den indre by skal den jo efterhånden betales med guld.

Vi husker ofrene i Mindelunden

Lige siden den officielle indvielse fandt sted i 1950 af Mindelunden i Ryvangen har Kammeraternes Hjælpefond draget omsorg for, at mange samles den 4. maj for at ære ofrene. Til at begynde med markerede man dagen udelukkende ved at tænde lys på gravene og ved mindepladerne. Så udvidede man med seriøs musik.

Efterhånden var der mange grave, der ikke fra slægt og venner oplevede at blive husket. Så trådte Kammeraternes Hjælpefond til, og hvert år samler man nu en lille flok skolebørn, der indleder dag-

en ved på stilfærdig måde at lægge en buket blomster i blå, hvidt og rødt. De lyser så op hele dagen, og da de står i vand, kan de godt holde sig friske gennem nogle dage.

For første gang i de mange år har kredsen omkring 4. maj dagen i Ryvangen været sam-

let til en drøftelse af alle de problemer, som dagen rejser.

Da Johs. Fosmark har taget de to fotos, er han ikke med på billederne, men det var ham, der startede højtidelighederne for de mange år siden.

Fra venstre ses: Den daglige tilsynsførende i Mindelunden, Stig Warming, Axel Lauritzen og fhv. bestyrer Solveig Skjøtt.

Fra venstre ses: Premierløjtnant Martin Frøland Rasmussen, Arne Christensen, Ordrup, repræsenterende De Erhvervshæmmede, Omegnsafdelingen, samt Povl Brandt fra København.

Vestre Skole i Grindsted fik sin jeep

Besættelsessamlingen på Vestre Skole i Grindsted fik udvidet med et klenodie, da Statsfængslet i Sdr. Omme overrakte samlingen en nyrenoveret jeep fra 2. verdenskrig.

Jeepen er en gave fra K. G. Hansens Mindefond, og det er indsatte i fængslet, der har istandsat jeepen fra inderst til yderst. Køretøjet har været splittet ad i stort set samtlige dele.

Jørgen Enevoldsen, statsfængslet, har været leder af det tekniske anlæg, og han

oplyser, at der er brugt et sted mellem 3000 og 4000 timer på at genopfriske jeepen.

Jeepen blev i sin tid bygget i 637.745 eksemplarer. Dwight D. Eisenhower, den øverstkommanderende fra invasionen i Normandiet i 1944, sagde selv, at tre værktøjer vandt 2. verdenskrig over nazismen. Det ene værktøj var jeepen.

Jeepen vil blive vist frem ved en udstilling på Besættelsessamlingen fra 4.-7. april i år. Udstillingen får titlen »Jeepen i forsvaret«.

Ombudsmanden kan ikke hjælpe os!

I februarnummeret af Pigtråd/Gestapofangen fortalte jeg, at Sammenslutningens bestyrelse havde besluttet at rette henvendelse til Folketingets Ombudsmand for at få en klar fortolkning af loven om forhøjelse af visse hædersgaver.

Ombudsmanden har nu svaret, og jeg citerer af hans brev: »Med hensyn til Deres kritik af administrationen i forbindelse med lovændringer bemærker jeg, at en praksis, hvorefter udbetaling af tillæg, som visse borgere har krav på, betinges af en indgivet ansøgning, ikke i sig selv kan give mig anledning til kritik.«

På denne baggrund undlader jeg at foretage videre i anledning af Deres henvendelse, jf. herved ombudsmandslovens paragraf 6, stk. 4:

»Ombudsmanden afgør, om en klage giver tilstrækkelig anledning til undersøgelser.«

Jeg skal dog tilføje, at såfremt De får kendskab til, at en konkret person uberettiget nægtes tildeling af tillægget, er De velkommen til at rette henvendelse til mig igen.«

Der står sagen altså nu, og jeg kan ikke se, hvordan vi kan komme videre i øjeblikket.

Jakob Jensen
Formand for bestyrelsen

Nazi-uro i Argentina

Argentinas beslutning om at åbne landets hemmelige arkiver om nazistiske krigsforbrydere har sendt en chok-bølge igennem rækkerne af de gamle nazister, der troede, at deres dystre fortid var glemt for lang tid siden.

I en alder af 71 år finder tidligere nazi-officer Jan Olij Hottentot pludselig sig selv i fokus, efter at avisen Clarin har fundet frem til ham i en forstad til den argentinske hovedstad, Buenos Aires.

Hottentot blev i 1949 idømt 20 års fængsel ved en domstol i Amsterdam for at have dræbt og torteret jødiske

krigsfanger ved den russiske front og for at have jagtet medlemmer af den hollandske modstandsbevægelse.

Det lykkedes Hottentot at flygte fra fængslet, og han kom i 1952 til Argentina via Spanien og Brasilien.

Denne historie har nu lagt en bombe under nazistens pensionist-tilværelse, og i første omgang har den gjort ham syg.

Da Clarins medarbejder forleden dukkede op i forstaden for at snakke med krigsforbryderen, sagde han, at han først skulle spørge sin hustru, Rosa, om lov til at snakke med journalister. Hun gav ham ikke tilladelsen.

Hollænderne har skylden for det her, sagde hun fra vinduet og beklagede sig over, at sagen var kommet frem.

Det har gjort Hottentot syg, sagde hun.

Flere hundrede af de nazistiske krigsforbrydere fra Den anden Verdenskrig flygtede efter krigen til Argentina, hvor Argentinas daværende præsident, Juan Domingo Peron, gav dem asyl. Men det er ikke alle de gamle forbrydere, som er sluppet for at blive straffet.

Krigsforbryderen Joseph Schwamberger står i øjeblikket tiltalt for krigsforbrydelser i en retssag i Tyskland. Hen blev udleveret fra Argentina i 1990 efter 17 års tovtækkeri mellem tyskerne og Argentina.

Børn i Teresienstadt 1941-1945

Under årsstævnet 1991 overtog foreningen restoplaget af bogen »Hvem kan glemme dette?«

En bog, eller et hæfte, på 96 sider, der er forfattet af Inger Margrethe Gaarder, giver et billede af hvordan livet formede sig i KZ-lejren Teresienstadt, hvor ca. 15.000 børn i kortere eller længere tid opholdt sig fra 1941 til 1945. 92 af disse børn overlevede. Det eneste de havde gjort, var at deres forældre var jøder.

Måtte nogen have interesse i at erhverve bogen, da ret henvendelse til nedennævnte, og vedlæg check, eller benyt giro 1 61 06 86, med et beløb på ialt kr. 35.- (bog kr. 25.- + forsendelse kr. 10.-)

Frøslevlejrens Venner
v/kasserer N. C. Andersen
Volmersvej 5. 6330 Padborg
Telefon 74 67 31 53

Sachsenhausen Bestyrelsesmøde i Odense d. 2.12.1991

Mødedeltagere: P. Søegaard - Lilian Olsen - Emmy Eskildsen - Evald Lægteskov - Damsgaard - Astrid Blumens-aadt - Alice Kofoed.

P. Søegaard besøgte i april Wolfgang Stepanski i Berlin, hvor også deltagerne i busturen til Berlin fik lejlighed til at hilse på.

Peter traf der en pige fra Bremen, d. r. hed Katja - hun har skrevet en magisterkonferens om Sachsenhausendigte.

Plenarmødet i marts i Dortmund var godt. Se ref. i Pigtråd.

Minipræcidiemøde i Colmar i september afholdt. Se ref. i Pigtråd.

Otto Preuss, Belgien, er blevet generalsekretær efter Rudi Helmer, og Carl Stensel formand for mindesmærkerne i lejrene.

P. har skrevet brev vedrørende mindesmærkernes fremtid - og de skal bevares som nazisternes ofre - det er historieforfalskning, og det støder mange gamle fanger at se en informationstavle med SS-navne. De ansvarlige for tavlerne mener, de skal blive der.

— Det er egentlig mærkeligt, at der kan være så meget vrøvl på sådan en lille plet.

Storm P. studerede ofte foreningslivet. Tænk på sangforeningen Morgenrødes generalforsamling.

Minde- ord

Edith Bonnesen

Edith Bonnesen blev 80 år. Hun betegnes som en af besættelsestidens stilfærdige heltinder, var aktiv i modstandsbevægelsen allerede fra 9. april 1940, og under dæknavnet Lotte blev hun af briterne kaldt »vor bedste spion«. Under krigen havde hun med såvel illegale blade som sabotageaktioner og modtagelse af britiske faldskærmsfolk at gøre. Hun blev tilknyttet »Frie Danske« og var specielt knyttet til den illegale radiotrafik til London.

Fire gange blev Edith Bonnesen anholdt af Gestapo, inden hun flygtede til Sverige, hvor hun blev til krigen slutning.

I en årrække arbejdede Edith Bonnesen for de britiske styrker i Danmark og blev senere fuldmægtig i Forsvarsstaben.

Niels Gantzel Christensen

Niels Gantzel Christensen, Margrethegården, Ribe, døde fredag den 13. marts 1992, 76 år gammel.

Han lærte oprindelig som baker, blev senere landpost, men arbejdede mange år som lagerarbejder på Ribe Jernindustri.

Under krigen var han medlem af C.B. Gruppen, i Ribe og deltog i mange aktioner. Han blev arresteret 2/6 1944 og kom til Vestre Fængsel og over Frøslev til Neuengamme med den første transport den 15/9 1944.

Han havde nr. 50 455. Han var med i Husumlejren, og kom senere til Dalum. Kom med de hvide busser til Mulsjø i Sverige.

Efter en pilgrimsfærd til Dalum i 1983 fik han en blodprop, og han har siden da siddet i en kørestol på plejehjemmet i Ribe. Han mistede sin hustru i 1990.

Vald. Sørensen, Ribe

Einer Haurslev

Einer Haurslev er borte. Han blev 88 år.

Bisættelsen fandt sted i Vrå menighedskirke lørdag den 1. februar 1992 og blev besørget af pastor Michael Nielsen.

Michael Nielsen talte ud fra Prædikerens Bog bl.a. ud fra teksten: »Tid til krig og tid til fred«.

Jeg har kendt Einar Haurslev fra jeg var fire år, hvor jeg som lille dreng, sammen med min far, blev klippet hos Haurslev, som da var frisørmester i Brønderslev, men mit virkelige kendskab blev udvidet til et fint samarbejde under Danmarks besættelse.

Einer Haurslev var den første i Brønderslev, der modtog illegale blade i efteråret 1941. Han var også med i planlægningen af de første egentlige sabotager, og han var den, der »afmarcipanicerede« mig, når jeg stank af sprængstof efter en aktion.

Da det blev nødvendigt at oprette et sprængstofdepot i Brønderslev, blev det igen Haurslev, der måtte holde for. Hans havehus blev stedet, og for dette måtte han i forhør hos Gestapo, men klarede frisag.

Einar var en sirlig, sober person, og gennem hans musik - mest violin og trompet - gav han udtryk for sin livsglæde.

Han gav mig meget. Jeg vil savne ham.

Ære være hans minde.

kc

Knud Wold

Fhv. direktør Knud Wold, Helsingborg, Sverige, blev 82 år. Knud Wold, som tidligere var gift med Marguerite Viby og var far til skuespilleren Susse Wold, var under besættelsen aktiv i modstandsbevægelsen. Han var bl.a. med til at lave den illegale film »Det kæmpende Danmark« og arbejdede i Sverige i det amerikanske krigsinformationskontor.

Efter krigen afslutning drev han kunstgalleri i Hollywood, og senere havde han grossistvirksomhed i Luxembourg.

K. E. Nielsen

Fhv. toldinspektør K. E. Nielsen, Bakkesvinget 35, Krusaa, 79 år. Han var fra Sjælland og kom som 17-årig til toldvæsenet i Nakskov. K. E. Nielsen var ansat ved toldvæsenet i Haderslev, Sæby, Frederikshavn, Aalborg og Sønderborg, inden han i 1954 kom til Krusaa. I 1969 blev han toldinspektør i Padborg. Under Besættelsen var K. E. Nielsen i modstandskampen, og han var med til at sejle sabotører til Sverige. Han blev arresteret af Gestapo og kom til at opleve Befrielsen i Frøslevlejren. K. E. Nielsen gik på pension i 1979 samtidig med sit 50 års jubilæum.

Chr. Helmer Jørgensen

Direktør Christian Helmer Jørgensen, Thorsøhøj 10, Virklund blev 69 år.

Han var oprindeligt uddannet ved politiet og blev i september 1944 sammen med mange andre politifolk deporteret til de tyske koncentrationslejre Neuengamme og Buchenwald. Han var med sine dengang kun 22 år en af de yngste, som blev sendt sydpå til en barsk skæbne. Om det skrev han i 1986 bogen »Mit ragnarok«.

Efter at være kommet tilbage til Danmark forlod Chr. Helmer Jørgensen politiet i 1948 for at blive lagerbogholder i et københavnsk firma. I perioden 1954-63 var han eksportleder i Britgoods A/S, der bl.a. forhandlede det tyske Adidas sportsudstyr. I 1963 blev han direktør for Sportgoods A/S i Rødovre, som i 1979 flyttede vestpå til Knudlund erhvervscenter i Knudlund ved Them. Han har siden 1985 været formand for bestyrelsen i selskabet, som er dansk eneforhandler af Adidas-produkter.

Christian Helmer Jørgensen var aktiv i politik og bl.a. i en periode viceborgmester i Rødovre kommune, hvor han i 1973 var med til at stifte den tværpolitiske liste »Et nyt Rødovre«.

Det er med kærligheden som med skildpadde; de fleste kender den kun forløren.

H.C.Andersen

Mogens Severin Brandt

Fhv. pastor Mogens Severin Brandt, Vingårdsstræde 21, København, blev 66 år.

Han var fra København og student fra Herlufsholm.

Han blev som 17-årig arresteret af Gestapo i Århus, hvor han var i en dækningsgruppe, og sendte meddelelser til en radiotelegrafist, der hed Poul Jelgren, med dæknavnet SAM. Disse meddelelser gik via SAM til England.

Mogens Brandt blev stukket til tyskerne, og blev anklaget for at have våben. Han blev fængslet, men af mangel på bevis løsladt efter tre måneder.

Mogens Severin Brandt læste teologi, inden han blev lærer fra Blaagaard Seminarium i 1956. I 1964 blev han valgmændspræst for Odsherred og Århus valgmenigheder. I 1966 blev han kaldskapellan på Amager. Efter sygdom tog han sin afsked i 1973, men var derefter bl.a. hjælpepræst i Dragør.

Mogens Brandt var i mange år medarbejder ved Politikens Forlag og skrev navnebogen »Hvad skal barnet hedde?«.

Mogens Severin Brandt blev bisat fra Holmens Kirke i stilhed, og alle blomsterne blev kørt til Mindelunden.

FORENINGERNE

Landsstævne 30.-31. maj 1992

Landsforeningen Gestapo-Fangerne afholder landsstævne på Hotel Vedersø Klit i dagene 30.-31. maj 1992. Stævnet arrangeres i år Århus afdelingen.

Til stævnet indbydes alle medlemmer af Landsforeningen samt øvrige foreninger under Sømmenslutningen. Vi håber, vi også i år vil få besøg af vore norske venner, ligesom vi venter repræsentanter for Jyllandskorpset.

Prisen for det samlede stævne udgør kr. 500,00. Specifikation findes på fremsendte tilmeldingskupon samt liste over hotellets priser.

Det foreløbige program ser således ud:

Lørdag den 30. kl. 16.00: Eftermiddagskaffe.

Kl. 19.30 Festmiddag - 3 retter - sæsonens spisekort.

Kl. ? Natmad.

Søndag den 31. kl. 8.00-10.00 Morgenmad.

Kl. 13.00 Frokost.

Herefter afslutning.

Der vil blive mulighed for fælles bustransport med udgangspunkt i Århus. Herfra køres over Randers - Hobro - Aalborg til Frederikshavn eller Hirtshals, alt afhængig af, hvor vore norske kammerater ankommer med færge.

Vi ved endnu ikke, om de selv medbringer bus, eller om vi skal sørge for transport. Vi får på denne måde en dejlig køretur i Nordjylland, og alle får lejlighed til at se Nors Hovedgaard, hvor vi skal spise frokost. Her kan der købes håndmadder og øl/vand. Vi kører så videre ned langs vestkysten til hotellet, der har kaffe klar til os kl. 16.00. I kan også selv medbringe frokosten og eventuelt en kande kaffe/te til at indtage på Nors Hovedgaard. Husk bare at bemærke det på tilmeldingskuponen.

Der køres fra Århus kl. 7.00 (Musikhuset) - fra Randers kl. 7.30 med opsamling i Hobro og Aalborg, hvis der er behov for det. Ankomst til Frederikshavn/Hirtshals kl. ca. 10.30. Efter modtagelsen af vore norske kammerater går turen samlet til Nors Hovedgaard, hvor vi forventer at være fremme kl. ca. 12.30. Vi har nu en times tid til at spise vores frokost, medbragt eller

Hotel Vedersø Klit set fra fly.

købt på stedet - og så køres der mod Vedersø Klit.

Erfaringen viser, at den fælles transport giver og nogle fornøjelige timer samtidig med, at vi overlader kørselen til Boe eller Erling, som mange af vore medlemmer kender.

Husk at fristen for tilmelding - den 25. april - må overholdes - det er da ærgerligt at komme for sent.

Efter stævnet køres tilbageuret nogenlunde i modsat retning, men vi vil på hjemturen, hvis tiden tillader det, be-

søge Skærum mølle, der er indrettet som museum, og i Aalborg (Skalborg) vil Esther og Chris byde på kaffe, uanset hvad de nærmeste måneder bringer dem. Vi vil gerne på forhånd sige tak for dette tilbud.

Har I yderligere spørgsmål, er I meget velkomne til at ringe os op.

På Landsforeningens vegne
Edith Johansen

Edith Johansen - tlf. 86 15 73 15
Kristian Sørensen - tlf. 86 27 24 81
Beth Thorsen - tlf. 86 36 50 82

Sådan finder du hotel Vedersø Klit.

ÅRHUS

15 faner ved Domkirken

Ved foreningens kransenedlægning den 22. december kl. 11.00 var der 15 faner tilstede ved Domkirken.

Stabschef, kommandør Paul Schriver holdt talen.

Husk

Et antal på 5 procent af vore abonnenter har endnu ikke husket at aflevere girokortet for vort blads årgang 1992 på posthuset.

Er indbetalingen ikke inde omgående, vil bladet ophøre med at komme til din adresse med dette nummer.

Vi har forøvrigt fået 30 nye abonnenter.

Bladet har giro: 9 31 54 54.

Program for 1. halvår 1992

12. april kl. 14.00: Generalforsamling, Rådhuscafeen, Sønder Alle 3, Århus.

4. maj kl. 18.15: Kransenedlægning ved ankeret, Mindebrogade - Vestre Kirkegård - 4. Maj Kollegiet og Skæring Hede, hvor vi deltager i lighed med tidligere år, i D.A.D.V.'s arrangement.

30.-31. maj: Landsstævne på Hotel Vedersø Klit.

For god ordens skyld minder vi om, at der den 4. april d.å. er generalforsamling i Frøslevlejren, og at der 15.-16. august er Årsstævne samme sted.

Det vil fremgå af programmet for 2. halvår, om der igen bliver tale om fælles buskørsel til Frøslev i august.

P.b.v.
Edith Johansen

General- forsamling

Der indkaldes til ordinær generalforsamling

Søn dag den 12. april 1992 - kl. 14.00

i Rådhuscafeen, Sønder Alle 3, Århus.

Dagsorden:

1. Valg af dirigent.

2. Protokollen og formandens beretning.

3. Afdelingens regnskab.

4. Indkomne forslag.

5. Valg af medlemmer til bestyrelsen - på valg er Kristian Sørensen, villig til genvalg, Knud Vilstrup Pedersen, villig til genvalg, Beth Thorsen, modtager ikke genvalg.

6. Valg af suppleanter.

7. Valg af repræsentanter.

8. Forhøjelse af rådighedsbeløb i forbindelse med kontakt til medlemmerne.

9. Eventuelt.

Foreningen vil være vært ved en kop kaffe + øl og vand.

Vi håber, at mange vil have tid og lyst til at møde op til generalforsamlingen og et par timers hyggeligt samvær.

*Edith Johansen
Formand*

Sjællands- afdelingen

Den 9. april 1992, kl. 11.55

Sjællandsafdelingen medlemmer mødes på Rådhuset i København.

Talen afholdes af fhv. Overborgmester i København Egon Weidekamp. Efter højtideligheden er det tilladt medlemmerne at benytte Rådhusets kantine.

Den 5. maj 1992 kl. 17.00

Mødes vi i Helligåndskirken, hvor pastor Emeritus S. Ytte- sen vil foretage den kirkelige handling.

Herefter er der kransenedlægning ved monumentet for den ukendte koncentrationslejr fange.

Derefter er Sjællandsafdelingen vært ved et par stykker smørrebrød med øl/vand i Nyropsgade 22, 5. sal (elevatortor).

Organist: Morten Hintz. Solotrompetist: Jesper Jørgensen.

Gestapo- fangerne indbyder til skovtur

Den 13. juni kl. 11.00 præcis! fra 4. Maj Kollegiet, Frederiksberg Bredegade 13, København F.

Vi kører igen i år med »Leifs Bus«, og turen går denne gang til den smukke Herthadahl ved Lejre, hvor vi kl. ca. 12 ankommer til den hyggelige restaurant »Schweizerhuset«, som ligger skjærmat af mægtige trækrøner og med en dejlig udsigt over en lille idyllisk sø. Her spiser vi en lækker middag (2 retter) og hygger os et par timer.

Derefter besøger vi »Oldtidsbyen«, som ligger i det skønneste naturområde med små søer, arbejdende værksteder, gamle bosteder og bålpladser m.v.

Efter denne spændende historiske oplevelse trænger vi til noget styrkende, og derfor kører vores bus til den kongelige privilegerede »Skulderlev Kro« fra 1778, hvor der serveres kaffe/the med lagkage.

Turen går derefter atter mod København, hvor vi ankommer til 4. Maj Kollegiet kl. ca. 18.30.

Prisen er kun kr. 198,00 pr. person for hele turen (excl. drikkevarer til maden).

Reserver nu dagen i din lommebog og deltag i et kammeratligt samvær, som vi jo plejer. Vore venner fra andre foreninger er hjerteligt velkomne.

Tilmelding til: Solveig Skjøtt, tlf. 42-485674 eller til Salle Fischermann, tlf. 31-658990

senest den 1. juni.

Vel mødt den 13. juni kl. 11.00.

*P.B.V.
Solveig Skjøtt*

Mødet i januar

Bestyrelsesmøde i Fangesammenslutningen den 20. januar 1992 i 4. Maj Kollegiet. Alle foreninger var repræsenteret. Bestyrelsesmedlem Mogens Nielsen i Bernadottegårdsens bestyrelse i Roskilde var inviteret som gæst. Dagsordenen den sædvanlige, men med repræsentantskabet 1992 som punkt 2.

Formanden, Jakob Jensen, bød velkommen og gav ordet til sekretæren, Solveig Skjøtt, som oplæste protokollen, der efter en enkelt rettelser blev enstemmigt godkendt.

Formanden meddelte, at han som sædvanligt ville bestille Parolesalen til repræsentantskabsmødet i marts. Man enedes om at prøve datoerne den 17., 19. eller 26., og tidspunktet kl. 13.30.

Helge Kierulff bad derefter om ordet og meddelte, at de fem foreninger, der havde foreslået at ændre de nuværende love, og som på det ekstraordinære repræsentantskabsmøde fik dem forkastet, atter ville genfremsætte dem til det ordinære repræsentantskabsmøde til marts d.å. Udtalte, at han havde været utilfreds med det ekstraordinære møde, og som det var forløbet. Meningen havde ikke været at grave grøfter, men fastholdt, at de fem foreninger alligevel ville prøve at få afgørelsen om lovændringerne ændret.

John Nielsen, formand for Dachau-Klubben, meddelte, at hvis man nu igen skulle stemme om det forkastede lovforslag, ville Dachau-Klubben fremsætte et andet lovforslag, der ville gå ud på, at kun tidligere fanger/modstandsfolk skulle kunne vælges til Sammenslutningens bestyrelse og til at have stemmeret på repræsentantskabsmøderne. Det kunne ikke være meningen, at personer, der ikke har baggrund i besættelsestiden, skulle kunne indvælges frem for fanger/modstandsfolk, hvorom Sammenslutningen var startet. John Nielsen pointerede, at hvem man valgte til at sidde i bestyrelsen i de enkelte foreninger, måtte blive deres egen sag, kun burde Sammenslutningen, der virker ud mod det offentlige, være personer med baggrund i besættelsestiden.

Herefter udspandt der sig en langvarig diskussion om disse

to ændringsforslag, og da mange bestyrelsesmedlemmer havde haft ordet uden at have nået noget positivt resultat, tog formanden ordet og henstillede til begge forslagsstillere om at trække forslagene tilbage.

Da de fem foreninger, der består af Landsforeningen Gestapofangerne, Buchenwald-Klubben, Stutthoffforeningen, Horserødforeningen og Sachsenhausenforeningen stadigvæk ønskede at genfremsætte deres forkastede lovændringsforslag på det næste repræsentantskabsmøde, ønskede Dachau-Klubben derfor, at også deres forslag kom til afstemning samtidig.

Flere af bestyrelsesmedlemmerne støttede formanden, Jakob Jensens forslag.

Helge Kierulff udtalte, at der eventuelt kunne ændres lidt i deres forslag, og formanden anmodede derfor de fem foreninger om snarest at sende ham disse ny ændringsforslag.

Derefter meddelte Jakob Jensen, at der i Folketinget var opnået enighed om, at samordningsfradraget for tjenestemænd, der er under loven om erstatning til besættelsestidens ofre helt skal bortfalde fra den 1. januar 1993. Der vil blive en overgangsordning fra den 1. januar 1992, der betyder at tjenestemænd og tjenestemandssker vil få udbetalt 5 pct. mere fra denne dato.

Endvidere oplyste han, at der ville blive stillet et forslag fra SF af Pernille Fram i Folketinget angående erstatningskravet til Tyskland angående tidligere fangers ophold i KZ-lejrene, når fredsslutningen står for døren. Udenrigsministeren havde udtalt, at han ikke kendte noget til, at danske fanger ville have erstatning. Dette var urigtigt, udtalte formanden, som også havde henvendt sig til TV2 - dog uden resultat. Havde også skrevet et brev til Bjørn Elmquist, som ville overgive det til en kollega. Konklusionen, mente Jakob Jensen, kunne blive, at sagen helt måtte stoppes.

Derefter omtalte de forskellige foreninger deres dels afholdte og dels kommende arrangementer.

Næste bestyrelsesmøde berammes til mandag den 13. april kl. 14.00.

S. Skjøtt, sekretær

Program for Buchenwald- klubbens busrejse til Buchenwald

i dagene 10., 11.
og 12. april 1992

Fredag den 10. april:

Kl. 06.45 Afrejse fra Enghave Station - Sdr. Boulevard. Opsamling undervejs til Gedser. Kl. 08.15 Nykøbing F.-banegården.

Kl. 09.00 afgår færgen fra Gedser til Rostock. Sejltid 2 timer. Morgenmåltid om bord. Kl. 11.00 Ankomst til Rostock. Kl. 11.30 Afgang fra Rostock. Kl. 13.30 Pause.

Kl. 14.00 Videre sydpå.

Kl. 18.00 Ankomst til hotel-pension Masserose i Gera. Indkvartering. Middag i restaurant lige ved siden af hotellet.

Lørdag den 11. april:

Kl. 08.00 Morgenmad i restauranten ved siden af hotellet.

Kl. 09.00 Afgang mod Buchenwald.

Kl. 10.00 Ankomst til Buchenwald.

Kl. 11.00 Møde i Den internationale Buchenwaldkomité.

Kl. 13.00 Frokost - formentlig i restaurant Ettersberg, Buchenwald.

Kl. 15.00 Mindehøjtidelighed.

Kl. 17.00 Tilbage til hotellet.

Kl. 19.00 Middag og kammeratligt samvær.

Søndag den 12. april:

Kl. 07.00 Morgenmad i restauranten, og derefter køres nordpå. Frokost i restaurant undervejs - sandsynligvis i Wittstock.

Kl. 17.00 Færge fra Rostock.

Kl. 19.00 Ankomst til Gedser.

Kl. 19.30 Ankomst til Nykøbing F.-banegården.

Kl. 21.45 Ankomst til Enghave Station - Sdr. Boulevard.

Venlig hilsen
BESTYRELSEN/GA

Nogle enkelte træ kors over fanger fra interneringslejren, der ligger begravet i skoven omkring Buchenwaldlejren. Et sted her i nærheden anbefaler historikerkommissionen, at det nye museum for tiden 1945-50 skal bygges. (Foto: Hans Andersen)

Mere nyt fra Buchenwald

I bladets februar-nummer fortalte jeg bl.a., at vi fra dansk side havde anmodet den thyringske minister for videnskab og kunst, dr. Fickel, om en indbydelse til at deltage i den rådgivende historikerkommissions sidste møde, der skulle finde sted i Weimar den 14. og 15. februar. Og en uges tid før mødet fik jeg - egentlig uventet - den ønskede indbydelse.

Ved ankomsten til Weimar viste det sig, at også det hollandske, det belgiske, det tyske og det franske medlem af Den internationale Buchenwaldkomité var kommet til stede foruden naturligvis komiteens præsident, franskmanden Pierre Durand. Til stede var også repræsentanter for de tyske fagforeninger, for zigøjnerne og for de tyske jøder samt - ikke at forglemme - en repræsentant for »Initiativgruppe Buchenwald«. Det er dem, der har ønsket Buchenwald omdannet, så det tillige bliver et museum og et mindested for dem, der var interneret og døde under interneringen i tidsrummet fra 1945-1950, hvor Buchenwald anvendtes af sovjetarmeen til internering af SS-folk og andre krigsforbrydere.

En sag af international interesse

Desværre var ingen af de tidligere øststater personlig repræsenteret, men flere havde sendt skriftlige protester til minister Fickel. Alle udtalelser - mundtlige som skriftlige - fra fangeorganisationerne såvel som fra fagforeningerne, fra zigøjnerne og fra jøderne gik principielt ud på det samme, nemlig at mindestedet ønskes bevaret som et mindested for de nazistiske forbrydelser, og at vi under ingen omstændigheder ønsker at dele mindesmærke med vore bøddler. Blandt de skriftlige indlæg må jeg især nævne det, der var kommet fra vore venner i den canadiske Buchenwaldklub. Den klub har jo medlemmer både fra Canada, USA, Australien og New Zealand, og deres brev var i sig selv et bevis på, at Buchenwalds fremtid er en sag af ikke blot europæisk, men verdensomspændende international interesse.

Også mit eget indlæg gjorde - så vidt jeg forstod, og efter hvad flere af mine kammerater fortalte mig bagefter - et betydeligt indtryk. Jeg indledte nemlig med at fortælle, at mange af os havde besøgt Buchenwald i DDR's

tid, både enkeltvis og som deltagere i grupperejser, som vores klub selv havde arrangeret. Men vi havde aldrig deltaget i nogen af de officielle manifestationer, idet disse manifestationer ofte i DDR-tiden blev udnyttet til politisk ensidig udfald imod vesttysk oprustning, NATO o.s.v.

Herved fik jeg fastslået, at vort krav om ikke at dele mindesmærke med vore bøddler ikke på nogen måde kunne siges at være dikteret af en speciel politisk venstreorientering.

Overraskende - i hvert fald for mig - var den stilling, repræsentanten for »Initiativgruppe Buchenwald« gav udtryk for. Hun udtalte nemlig, at initiativgruppen var indforstået med, at gravene i skoven uden om Buchenwaldlejren forbliver urørte, at der i skoven opstilles passende mindesmærker, og at der indrettes et museum for interneringslejren 1945-50 rummeligt adskilt fra KZ-lejrens museum. Men hun ønskede, at arbejdet med tilvejebringelsen af et sådant museum foregik sideløbende med arbejdet med de fornødne ændringer i KZ-museet.

Efter plenarmødet den 14. februar holdt kommissionens

historikere deres afsluttende møde om formiddagen den 15. og præsenterede deres endelige anbefalinger til ministeren i et pressemøde sent samme eftermiddag, hvor også minister Ulrich Fickel selv var tilstede.

Enighed om mange ting

De vigtigste punkter i historikerkommissionens anbefalinger blev følgende:

1) Karakteren af den egentlige KZ-lejrs område bør så vidt muligt forblive uændret.

2) Til at rumme en udstilling til erindring om Interneringslejren skal der opføres en ny, flad bygning neden for Effektenkammer- og Desin-

fektionsbygningerne (altså uden for pigtråden om den indre lejr). Fra bygningen skal der være adgang, dels til gravområdet, dels til inderlejren.

3) Buchenwald skal omformes til en uafhængig stiftelse.

4) Kommissionen anbefaler, at Buchenwalds medarbejdere - på deres eget ansvar - selv skal udarbejde udkast til, hvorledes udstillingen til belysning af koncentrationslejrens historie fremtidig skal se ud.

På pressemødet oplyste minister Fickel, at han foreløbig havde bestemt, at Buchenwalds hidtidige officielle be-

tegnelse »Nationale Mahn- und Gedenkstätte Buchenwald« skal ændres til »Gedenkstätte Buchenwald«. Bortset herfra gav ministeren ingen løfter om eller antydninger af, hvorvidt han ville følge historikerkommissionens anbefalinger, hvilket man vel heller ikke kunne have forventet. Selv antydede ministeren, at han formentlig først ville træffe den endelige afgørelse hen på efteråret.

Der var derfor blandt de medlemmer af den internationale Buchenwaldkomité, der var til stede i Weimar, enighed om, at det er nødvendigt at opretholde presset på de tyske politikere og den ty-

ske offentlighed. Derfor er det vigtigt, at deltagelsen i mødet i Buchenwald den 11. april bliver så talstærkt som muligt.

I denne forbindelse kan jeg oplyse, at vores bus allerede nu i skrivende stund (sidst i februar) er fuldttegnet og endda med flere på venteliste. Og det bliver næppe muligt for os at skaffe endnu en bus. Ikke af mangel på busser, men på overnatningsmuligheder. Dette beklager jeg.

Hans Andersen
Formand for Buchenwald-klubben

ERHVERVSHÆMMEDE

Esbjerg

Varde under besættelsen er kulegravet

Vi arrangerede den 20. februar i år et historisk møde for vore medlemmer i et af Byhistorisk Arkivs mødeværelser i Esbjerg med emnet: Varde under besættelsen.

Vi er så heldige, at vi stadig har yngre mennesker, der har interesse og er nysgerrige nok til at gå i gang med det store udforskningsarbejde, det er at finde de historiske kendsgerninger om Varde-gruppen, såsom våbenmodtagelse, jernbanesabotage og anden sabotage, og ikke mindst sprængningen af Varde Stålværk, som var storleverandør til den nazistiske krigsmaskine og derfor skulle ødelægges enten ved bombardering fra luften eller af vore modstandsfolk.

Sabotagen blev tilrettelagt og udført af Varde-gruppen, som bestod af et bredt udsnit af befolkningen, såvel politimesteren som kommunisten Viggo Hansen, der iøvrigt var tillidsmand på Varde Stålværk.

Dog var aktionen så stor, at Varde-folkene måtte have hjælp ude fra, og det blev den navnkundige Holger Danske gruppe, der sendte nogle af

sine folk bl.a. den meget kendte Jørgen Kieler.

Han deltog i flere aktioner sammen med Varde Gruppen, og når Viggo Hansen - som normalt tilrettelagde disse aktioner - havde gjort det, var Jørgen Kieler meget tilfreds.

Historiske kendsgerninger

Vi i Esbjerg afdelingen er så lykkelige, at vi har en dygtig og energisk lærer Else Marie Bruun, Varde, som gennem lang tid har arbejdet på at få hold på de historiske kendsgerninger. Selv om hun gentagne gange har rendt »panden mod en mur« af lukkethed, lykkedes det dog at finde et navn, der gang på gang dukkede op, nemlig Viggo Hansen. Gennem Dansk Metal fik hun så oplyst, at Viggo Hansen dengang var fællestillidsmand på Varde Stålværk, og at Viggo Hansen stadig levede.

Fru Bruun besøgte Viggo og hans kone Ebba, som også blev arresteret af Gestapo, kom i fængsel, og det fra tre små børn, som hun først så igen et år efter.

Fru Bruun har nu »båndet«

alle samtaler, spørgsmål og svar fra Viggo Hansen om modstandskampen i det vestjyske. Alt er redigeret og nedskrevet, og et eksemplar er tilstillet Palle Smidts store historiske samling fra besættelsestiden.

Vi havde et godt og mindefuldt møde, hvor vi fik lejlighed til at blade tilbage i hukommelsen, og trække minder og begivenheder frem. Det vil vi sige Viggo Hansen og fru Bruun tak for.

Modstand, vist nytter det

Det er med stor glæde jeg/ vi i vort blad Pigtråd/Gestapofangens februarnummer ser, at Frihedsfonden har skaffet midler til, at Jørgen Kieler får sit navn/værelse på 4. Maj Kollegiet på Frederiksberg. Det er godt, at vi hædrer vore gode folk, medens de endnu er iblandt os. Tak for det!

Vi har i Esbjerg - som det sikkert er kendt af mange - været igennem en nok så dramatisk kamp for at bevare vores klenodie og mindesmærke, 4. Maj-Kollegiet. Byrådet mente, det skulle nedlægges, da det ville komme i vejen for et nyt stort byggeri - og det uden først at tale med os, der havde været med til at skaffe pengene.

Vi gamle kæmper måtte endnu en gang danne en modstandsbevægelse, denne gang mod vore folkevalgte politikere i byrådet. Gode kræfter tog initiativ til at få

dannet 4. Maj Kollegiets Venner. Vi samlede underskrifter, skrev læserbreve, hvor vi fortalte politikerne, hvad vi mente om dem, og pressen støttede os.

Vi oplevede den glæde endnu engang, at det kan nytte at gå til modstand. Byrådet omgjorde deres beslutning, så nu bliver 4. Maj Kollegiet bygget om, så det svarer til nutidens krav.

På mødet den 20. februar tog Marius Jensen emnet om et værelse på 4. Maj Kollegiet op, om ikke det var på tide at - idet han henviste til Jørgen Kielers værelse på Frederiksberg - der blev indsamlet til et mindeværelse for Ebba og Viggo Hansen på kollegiet i Esbjerg. Ebba er nu død efter lang tids svær sygdom, men Viggo lever stadig. Jeg håber, siger Marius Jensen, - at vi kan finde midlerne til et sådant værelse, der kan hædre såvel Ebba som Viggo Hansen.

Marius Jensen
Jagtvej 22,
Hjerting 6710 Esbjerg

- Danskerne tror selv, at de er meget nemme at leve sammen med, men det er de kun, hvis det sker på deres præmisser. (Dronning Margrethe til fransk tv, gengivet af dansk TV 2).

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Jakob Jensen, Højager 12,
3230 Græsted. 42 29 19 41.
Sekr.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
Lille Værlose. 42 48 56 74.
Kass.: Bernth Johannesson, Jacobysallé 16,
2th., 1806 Frederiksberg C. 31 31 86 86.
Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff,
Hans Andersen, Else Drejer, Birgit Fischer-
mann, Ove Laursen, Peter Møller Madsen,
John Nielsen, Birgit Lærche og Lilian Olsen.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløssevej 19, 4894
Øster Ulslev 53 86 55 59.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363
København K 33 12 85 95.
Sommer: Moststien 6, Vester Lyng, 4500 Ny-
købing S. 53 41 01 20.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej
25, 5000 Odense. 66 12 71 99.

Århus: Fmd.: Knud Andreasen, Stenbjerg
Kirkevej 6, 7752 Snedsted. 97 93 83 11.

Kass./sekr.: Niels Vognsen, Stokrosevej 21,
8330 Beder, tlf. 86 93 61 38.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000
Aalborg. 98 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge. 42 40 50 87.

Kass.: Ernst Nielsen, Strandagervej 9, Mun-
kerup, 3250 Gilleleje. Giro 6 45 87 18. tlf. 49
71 86 59.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Bernth Johannesson, Jacobys Allé 16,
2.th., 1806 Frederiksberg C. 31 31 86 86.

Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej
75, 8200 Århus N. 86 16 92 42. Giro 5 43 27
23.

Omegnsafdelingen:

Kst. Fmd.: Kaj Wadsback, Lundebjergsvej
228, 2740 Skovlunde. 44 94 44 92.

Kontoret: Kongevejen 252, 3.sal, 2830 Vi-
rum. 42 85 58 98. Giro 8 81 17 88. Kontortid
for sociale sager: Tirsdag 10-12.

Esbjerg afd.: Fmd.: Marius Jensen, Jagt-
vænget 22, Hjerting, 6710 Esbjerg V. 75 11 64
18.

Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Es-
bjerg. Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen,
Ullerupdalvej 217, 2., 7000 Fredericia. 75 92
54 57.

Kontor: Vendersgade 30,1 tlf. 75 93 29 73,
åbent tirsdag 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B,
6000 Kolding. 75 52 82 43.

Kolding: Kontor: Koldinghus, Staldgården.
Åbent torsdag kl. 14-17. 75 53 18 84.

Odense afd.:

Fmd.: Minna Dahl, Præstegårdsvænget 16,
5240 Odense NV. 66 13 80 10.

Kass.: Ruth Gjersing, L.A. Ringsvej 92, 5230
Odense M, tlf. 66 14 27 16.

Det sociale udvalg v/ Aksel Søndergård, Bø-
geparken 80, 7.th., 5240 Odense NØ, tlf. 66
10 40 32.

Sydfyns afd.: Fmd. og konsulent: Hjarne
Ditlevsen, Løkketoften 15, 5700 Svendborg.
Kontor: tlf. 62 20 15 52 (bedst kl. 08.00-
11.00).

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskræn-
ten 3, Ganløse Bund, 3660 Stenløse 42 18 30
46.

Aalborg afd.: Fmd: Børge Dahl, Herskinds-
gade 9, 9000 Aalborg, 98 12 84 92.

Kontor v/ Børge Jensen, Østerbro 38, 9000
Aalborg. 98 12 16 19. Åbent torsdage 12-17.
Åbent for kammeratligt samvær torsdag 14-
17.

Århus afd.: Fmd. Richard Tue Andersen,
Randersvej 75, 8200 Århus N. 86 16 92 42

Centrets adresse: Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. 86 16 91 18 i åbningstiden: Tirsdag
og torsdag kl. 10-12.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Frode Greve Rasmussen, Lyngdalvej
18, 8500 Grenaa, tlf. 86 30 90 76.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62,
8900 Randers, tlf. 86 42 69 61.

Randers afd.: Fmd.: Frode Greve Rasmus-
sen, Lyngdalvej 18, 8500 Grenaa. 86 30 90 76.

Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk,
8900 Randers. 86 41 81 81.

Sjællands afd.: Fmd.: Jens Thomsen,
Skottegården 15, 2770 Kastrup. 31 50 48 61
og 31 50 09 70.

Kass.: Kaj Schack Grundahl, Tranevej 14,
2670 Greve. 42 90 16 00.

Århus afd.: Fmd. Edith Johansen, Sand-
kåsvej 2, 8210 Aarhus V, tlf. 86 15 73 15.

Kass.: Beth Thorsen, Havvej 3, Vrinnars,
8420 Knebel. 86 36 50 82, giro 1 27 64 92.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500
Lille Værlose. 42 48 56 74.

Kass.: Sallé Fischermann, Toftekærsvvej 28
C, 2820 Gentofte. 31 65 89 90.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boule-

vard 12, 2.tv., 2450 Kbh. SV. 31 16 60 98.
Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernvej 24,
8270 Højbjerg. 86 27 23 47.

HORSERØD

Fmd.: Villy Karlsson, Toftekærsvvej 116, 2860
Søborg. 31 69 86 62.

Kass.: Kaj Birkemose Petersen, Gl. Køge
Landevej 251B, 1-dør 2., 2650 Hvidovre. 31
49 20 62.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Hans Bøjlund, Skovparken 7, 6000
Kolding. 75 52 96 11.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2.tv.,
2650 Hvidovre. 31 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensadt, Carlsgade 5, 5000
Odense C. 66 12 79 08.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Amerikavej, 7.4. th.,
1756 København V. 31 23 02 14

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22,
5000 Odense C. 66 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Granparken
128, 5240 Odense NØ. 66 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bag-
sværd. 42 98 11 77.

Kass.: Hertha Berthelsen, Landlystvej 72,
2650 Hvidovre. 31 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann, Fredens-
vej 1 A, 3. th., 2920 Charlottenlund. 31 63 82
55.

Kass.: Herman Ebstein, Gerlevvej 15, 2700
Brønshøj. 31 28 27 15.

Frihedsfondens postadresse er: Æbelø-
gade 1 st, th., 2100 København Ø. Telefon 39
27 35 00. Åbent tirsdag, onsdag og torsdag
kl. 10-15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12
senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt
by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. Telefon 86 16 91 18, i kontortiden
eller Rich. Tue, 86 16 92 42 (sommerhus 86
55 84 64) Ansøgning om ophold i højsæson-
en skriftligt senest den 1. februar.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpe-
fond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution.
12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors,
7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe, 97 98
11 95.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af
Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge.
Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Lille Værlose. 42 48 56 74.